

YENİ BİR NÜSHASIYLA AHMEDÎ'NİN MİRAC-NAME'Sİ

Ümit HUNUTLU*

Özet

Miraç, ism-i alet ve bazen ism-i mekân yapan mif'âl vezninde Arapça bir kelimedir. "Yukarı çıkma aracı" veya "yukarı çıkılacak yer" anlamlarına gelen bu kelime ıstilah manasıyla "göğe çıkma, yükselme"dir. Hz. Muhammet'in bir mucize olarak göğe yükselmesidir. Miraç-name ise Hz. Muhammet'in miraç mucizesini ayrıntılı olarak anlatan eserlerdir. Siyer ve mevlit yönüyle oldukça zengin olan Türk edebiyatında Hz. Muhammet'in hayatı anlatılırken miraç mucizesine sıkça yer verilmiştir. Ahmedî'nin "Cemşid u Hurşid" ve "İskender-nâme" mesnevilerinin mevlit bölümlerinde miracıyeler bulunmaktadır. Ahmedî'nin müstakil bir "Miraç-nâme"si ise 1989'da Yaşar AKDOĞAN tarafından ilim dünyasına tanıtılmıştır. Ahmedî'nin bu eseri Türk edebiyatının ilk miraç-namesidir. Süleymaniye Kütüphanesi Şazeli Tekkesi 110 no.lu Türkçe yazmada, İskender-name'nin 16b-28b varakları arasında bulunan ve 808 Rebiyülahirin'in evvelinde (1405-1406, 26 Eylül Cumartesi) yazılan 497 beyitlik "Mir'ac-nâme" şimdiye kadar bu tek nüshayla bilinmektedir.

Bu makalede, Ahmedî'nin Mir'ac-nâme adlı eserinin başka bir nüshası tanıtılmıştır. Bu nüsha, Süleymaniye nüshasından beyit sırası ve sayısı bakımından farklılıklar gösterdiği gibi, bazı kelime ve ifade farklılıkları da taşımaktadır. Bu çalışmada Ahmedî'nin miraç-namesinin iki nüshası mukayese edilmiş ve bulunan yeni nüsha ses ve şekil bilgisi yönüyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Ahmedî, miraç-name, ses bilgisi, şekil bilgisi.

* Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: umit.hunutlu@erdogan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1410-1203>

A NEW TRANSCRIPT OF AHMEDİ'S MIRAJNAME

Abstract

Miraj is an Arabic word in mif'al meter forming a verb into a tool name or sometimes a verb into a place name. This word meaning "a tool for ascending" or "a place to ascend" technically means "ascending to the sky, rising up". It means Prophet Muhammed's rising to the sky, which is a miracle. Mirajname is a work that describes this miracle of Prophet Muhammed in detail. In Turkish literature, which is very rich in prophetic biographies and mawlids, the miracle of miraj has been addressed while Prophet Muhammed's life is being told. There are mirajnames in the mawlid part of "Cemşid ü Hurşid" and "Iskender-nâme" masnavis of Ahmedî. However, Yaşar Akdoğan introduced a separate Mirajname of Ahmadi to the world of science in 1989. This work of Ahmadi is the first Mirajname in Turkish literature. The Mirajname with 497 verses written on 26.09.1405-1406, Saturday and kept among the 16b-28b leaves of Iskendername in Turkish manuscript no 110 in Süleymaniye Library Şazeli Monastery has been known with only this transcript up to date. Another transcript of Ahmadi's Mirajname was introduced in this article. This transcript shows some differences in terms of words and expression as well as the order and number of verses compared to the Süleymaniye transcript.

In this study, two transcripts of Ahmadi's Mirajname were compared and the new one was examined in terms of phonology and morphology.

Key Words: Old Anatolian Turkish, Ahmedî, Mirajname, Phonology, Morphology.

Giriş

14. yüzyılın güçlü şairi Ahmedî'nin hayatı, eserleri, dili ve edebi yönü hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Ahmedî'nin Türk dili ve edebiyatında bıraktığı izler her geçen gün daha da belirginleşmektedir. Yaşar Akdoğan *Mi'rac, mi'rac-nâme ve Ahmedî'nin bilinmeyen mi'rac-nâmesi* adlı çalışmasıyla; İsmet Ünver *Ahmedî'nin iskender-nâmesindeki mevlid bölümü* adlı çalışmasıyla Ahmedî'nin miraç ve mevlit konulu eserlerini ilim dünyasına sunmuşlardır (Ünver, 1977, s. 355-356). Ahmedî'nin *Mir'ac-nâme* adlı eseri, Bursa'da 1405 veya 1412'de yazılmıştır. Yazılış tarihi bilinen en eski *Mir'ac-nâme* özelliği gösteren bu eserin bugüne karar Süleymaniye Kütüphanesi Şazeli numara 110'da yer alan sadece bir nüshası bulunmuş ve incelenmiştir. Bu eser, Ahmedî'nin mevlit niteliğindeki eseriyle birlikte ayrı bir risale olarak yazılmıştır.

Ahmedî'nin müstakil diyebileceğimiz *Mi'rac-name*'sinden ilk bahseden isim olan Yaşar Akdoğan tanıttığı nüsha hakkında şu bilgileri vermektedir: "Ahmedî'nin manzum mi'rac-namesi Süleymaniye Kütüphanesi Şazeli Tekkesi 110 no.lu Türkçe yazma İskender-namesinin 16b-28b varakları arasında bulmuş ve ilim dünyasına sunmuştur. Eser, 808 rebü'l-ahirinin evvelinde

(1405-1406, 26 Eylül Cumartesi) 497 beyit olarak yazılmıştır.” (Akdoğan, 1989, s. 267)

“Muhtelif kaynaklardan, onun daha başka eserleri de bulunduğunu, hatta bunlardan bazılarının isimlerini öğreniyoruz. Kütüphanelerimiz layıkıyla tanzim ve tasnif edildiği zaman haberdar olduğumuz veya olmadığımız pek çok esere kavuşacağımız muhakkaktır.” (Çetin, 1952, s. 103) Bugüne kadar sadece bir nüshası bilinen Ahmedî’ye ait *Mi’rac-nâme*’nin başka bir nüshası, tarafımızca bulunmuş ve metin, dil incelemesiyle bu çalışmada ilim dünyasına sunulmuştur.

Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6563 / 1’de, adının *Terceme-i Maksadü’l-Aksâ* ve müellifinin Aziz b. Muhammed en-Neseî olduğu belirtilen bir mecmua risalesi mevcuttur. Bu mecmua içinde ilk 30 varakta, *Kitâbu Maşadü’l-Akşâ* başlığını taşıyan bir eser yer almaktadır. Mecmuada 31. varaktan 129. varığın sonuna kadar *Kitâb-ı Gülşen-i Râz* adlı eser mevcuttur. Bu eser, İranlı şair Mahmud-ı Şebüsterî’ye ait (ö. 720/1320) *Gülşen-i Râz* adlı Farsça eserin 15. yüzyılda Elvân-ı Şîrâzî tarafından aynı vezinle bazı eklemeler yaparak yazdığı Türkçe tercümedir.

Mecmuanın 132. varığında, yine 15. yüzyıl eserlerinden Abdurrahim Karahisari’nin *Vahdet-nâme* adlı eseri başlamaktadır. Mecmuada 274. varakla sonlanmaktadır.

Yazma eserler kataloğunda Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 6563 / 1, *Terceme-i Maksadü’l-Aksâ* adıyla kayıtlı risalede 8a’dan sonra eksik sayfalar fark edilmemiş ve başlık yer almadığı için sonraki sayfalar eserin devamı olarak düşünülmüştür. Hâlbuki bu risalede 8b’de nazma geçilmiştir. Yazmadaki eksik sayfalardan dolayı tespit edemediğimiz bu eser de Eski Anadolu Türkçesinin ses ve şekil özellikleri yansıtmaktadır. Bu tasavvufî metin 12 sayfa devam eder, sonrasında, mecmuada 14a’nın 12. satırından itibaren, “Hazâ Mi’rac-nâme” başlığıyla Ahmedî’nin *Mi’rac-nâme* adlı eseri başlar. Yani Millî Kütüphanede 06 Mil Yz A 6563 / 1 olarak kayıtlı olan *Terceme-i Maksadü’l-Aksâ* el yazmasının 14a sayfasının 12. satırından 29a sayfasına kadar bugüne dek sadece bir nüshası bilinen Ahmedî’nin “Mi’rac-nâme” adlı eseri bulunmaktadır.

Ahmedî’nin *Mi’rac-nâme* adlı eserinin yeni bir nüshası olan bu mecmuanın fiziksel özellikleri şöyledir: Kitap ölçüsü “132x93 - 110x60 mm”, satır sayısı “15”, yazı türü “talik”, kâğıt türü “abadi”dir. Eser, sırtı tamir görmüş, harap olmuş siyah meşin bir cilt içerisindedir. Söz başları ve cetveller kırmızıdır, yapraklar rutubet lekeli.

Metnin İstinsah Tarihi

Ahmedî'nin *Mi'râc-nâme* adlı eserinin de bulunduğu *Terceme-i Makṣadü'l-Aksâ* adıyla kayıtlı mecmua sonunda herhangi bir tarih düşülmemiştir. Ancak *Kitâb-ı Gülşen-i Râz* ve sonrasında gelen *Vahdet-nâme* adlı eserlerin ardından temmet kaydı düşülmüştür. Mecmuada 129. varağın sonunda *Kitâb-ı Gülşen-i Râz* adlı eserin temmet kaydı şu şekilde yazılmıştır: “Temmetü'l-Kitâb-ı Gülşen-i Râz bi'avni'llâhu te'âlâ evâhîr zi'l-ḥicce, sene 994.”

Mecmuada 273b'de son bulan *Vahdet-nâme* adlı eserin temmet kaydı şu şekildedir: “Temmet Kitâb-ı Vahdet-nâme, evâhîr şafer, sene 995”

Mecmuadaki *Mi'râc-nâme*, bu iki eserin de öncesinde yazılmıştır. *Kitâb-ı Gülşen-i Râz*; “evâhîr zi'l-ḥicce, sene 994” (Kasım / Aralık 1586) tarihinde yazıldığına göre *Mi'râc-nâme*'nin bu nüshasının 1586'nın son aylarında istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Akdoğan'ın tanıttığı Süleymaniye nüshasında ve bizim tespit ettiğimiz nüshada yer alan şu beyitler eserin telif tarihini ortaya koymaktadır:

Ol nebînüñ hicretinden bil 'ayân
Yıl sekiz yüz ü sekiz-idi bî-gümân

Evveli-y-idi Rebi 'ü'l-âhîrünüñ
K'oldı 'ıkdı nazm işbu gevherünüñ.¹

Buna göre, *Mi'râc-nâme*'nin telif tarihi 1405-1406 senelerine denk gelmektedir. Bizim tespit ettiğimiz Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonundaki nüsha, eserin telif tarihinden 180 yıl sonra istinsah edilmiştir.

1989'da Yaşar Akdoğan'ın ilim dünyasına sunduğu *Mi'râc-nâme* ve bu çalışmada incelenen *Mi'râc-nâme*; beyit sayısı ve sırası, olay akışı ve bazı beyitlerdeki kelime değişiklikleri yönüyle farklılıklar göstermektedir.

1. Mi'râc-nâme'nin Dil Hususiyetleri

1.1. Metnin İmla Özellikleri

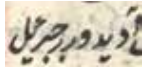
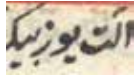

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

/a/ ve /e/ Ünlülerinin Yazılışı

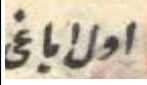
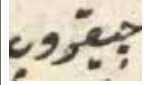
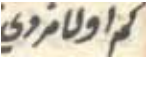
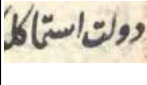
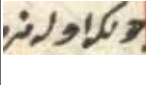
Harekesiz bir metin özelliği gösteren *Mi'râc-nâme*'nin Millî Kütüphane nüshasında /a/ ve /e/ ünlüleri başta, sonda, ortada farklı yazım özelliklerine sahiptir.

Başta /a/ sesi elif (ا), üstünlü elif (آ) veya medli elif (إ) ile gösterilmiştir.

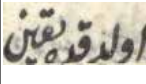
1 Bu beyit Süleymaniye nüshasında (S) mevcuttur.

	adı durur 15a-26 ²		altı yüz biñ 15b-34		ardınca 26a-359
---	----------------------------------	---	------------------------	---	--------------------

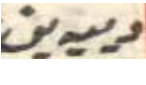
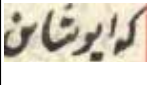
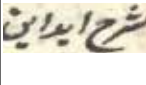
Ortada /a/ sesi bazen elif (ا) ile gösterilmiştir. Bazı örneklerde /e/ sesi de ortada elifle gösterilmiştir. Yeterlilik fiilinin olumsuz şeklinde /a/ sesi her zaman gösterilmiştir. “Çıkarup” (376) örneğinde olduğu gibi /a/ ünlüsünün yazılmadığı kelimeler de mevcuttur.

	alçak 26b-363		ol ayağı 26a-361		çıkarup 26b-376
	kim olamazdı 21a199		devlet istemegile 23a-270		çünkü olamaz 26b-369

Sonda /a/ sesi bazen elif (ا), bazen güzel he (ه) ile gösterilmiştir. Güzel he'nin iki yazım şekli mevcuttur.

	aña 14a-1		rûhına 14b-4		oldukda yakın 26b-14
---	-----------	---	-----------------	---	-------------------------

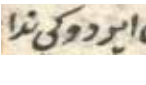
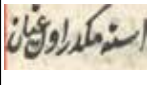
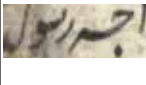
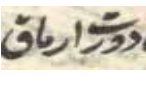
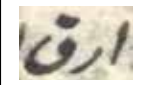
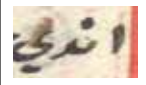
İlk seste elifle gösterilen /e/ sesi ortada genellikle harf olarak gösterilmektedir. Ancak istek çekimlerinde /a/ ve /e/ sesleri elif (ا) ile gösterilmiştir. Bazen ise güzel he (ه) ile gösterilmiştir.

	diyeyin 26b-363		ki irişesin 21b-216		şerh ideyin 24a325
---	--------------------	---	------------------------	---	-----------------------

/ı/ ve /i/ Ünlülerinin Yazılışı

Metinde /ı/ ve /i/ ünlüleri kelime başında iki yazım özelliğine sahiptir.

Başta /ı/ ve /i/ sesi elif (ا) ile yazılmıştır, /i/ sesi kapalı /è/ durumundaysa elif (ا) ve ye (ی) ile gösterilmiştir.

	êrdügi nidâ 28b425		istemekdür ol 'ayân 28b-426		içse resul 27b400
	dört ırmağ 17a-87		ırak 19a-143		indi 14b-6

2 Örneklerin yanındaki sayılar, sayfa numarası ve beyit sırasıdır.

Ortada /ı/ ve /i/ sesi bazen ye (ی) ile gösterilmiştir. Ama çoğunlukla ortada yazılmamıştır. Yeterlilik fiilinin olumsuzu geniş zaman çekimlerinde /-İ+mEz/ olarak yazılmış ve bütün yazılışlarında /ı/ ve /i/ sesleri gösterilmiştir.

	kızıl 15b-35		yiyimez 23a268		kimse kimse kısmetini 23a268
--	--------------	--	-------------------	--	------------------------------------

Sonda /ı/ ve /i/ sesi ye (ی) ile yazılır, ye sesinin iki yazım şekli mevcuttur. Bazen son seste /ı/ ve /i/ sesi yazılmamıştır.

	ki anda 19a-144		ërgürd[i] nâ-gâh 18b- 135		işleri 18b- 133
--	--------------------	--	---------------------------------	--	--------------------

/u/ ve /ü/ Ünlülerinin Yazılışı

Eklerin yazımında yuvarlak ünlülü şekillere bir kere bile rastlanmışsa, yuvarlak ünlüsü yazılmasa da o kelime veya ek yuvarlak ünlülü olarak okunmuştur.

Türkçe kelimelerde başta /u/ ve /ü/ ünlüsü, elif ve vavla (و) gösterilmiştir.

	ucdan uca 18a-119		uzun 15b- 44		uyurdu 15a- 29
--	----------------------	--	-----------------	--	-------------------

/u/ ve /ü/ ünlüsü ortada bazen gösterilmiş, bazen gösterilmemiştir.³

	olduğda yakîn 15a22		hamd ide- lüm 14a1		didi senüñle bileyem 15b-42
	bildüğini 15a-19		nefs durur 15a24		bulup durur 15a28
	kıluban 16b-67		kalur cavi- dân 17b- 108		işitdün 15a- 28

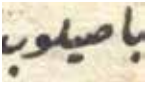

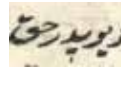
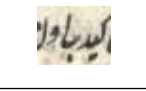

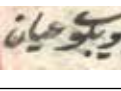
Kelime sonunda /u/ ve /ü/ ünlüsü daima /vav/ (و) ile yazılmıştır.

	bellü bil 15b-39		dikilü 16b- 67		ayağlı 22a- 237
--	---------------------	--	-------------------	--	--------------------

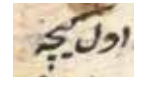

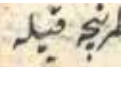
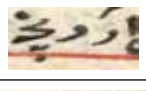
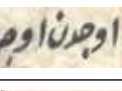
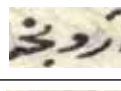
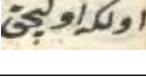
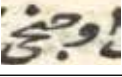
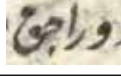
3 Yuvarlak ünlülü aynı eklerde /vav/ın (و) bir örnekte yazılmış olması metni okurken bizim için referans olmuştur.

1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

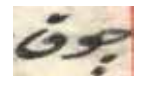

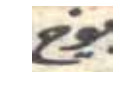
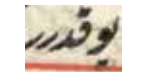
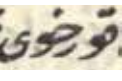
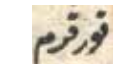
Son seste /p/ ünsüzü genellikle be (ب) harfiyle yazılmıştır. /-p dUr/ ve /-p durur/ yapısında ise pe (پ) harfi tercih edilmiştir.

	başlup 22a-239		bulup durur 15a-28		virüpdür Hak 17b-104
	gidüp ol 18b-128		döküp carî 19a-142		erilüp 'ayân 19a-143

Metin içinde /ç/ ve /c ünsüzlerinin işaretlenirken cim (چ) ve çim (چ) harfleri birbirinin yerine kullanılmıştır. Aynı kelimedede bile bu iki harfli yazıma rastlanmaktadır. Ancak genellikle çim (چ) harfli kullanımı yaygındır.

	ol gice 15b-45		geç 26a-358		nazar niçe kıla 17a-92
	ardınca 15b-48		ucdan uca 18a119		ardınca 15b-43
	ol ki olıcak 22b-250		üçünci 22b-250		duracak 25b-346

Metinde /k/ ünsüzünün /h/'ya dönüştüğü kelimeler mevcuttur. Bu örnekler S nüshası kadar yaygın değildir. S nüshasındaki kelime sonu /h/ sesi bu metinde genellikle /k/'dır.

	çok 16a-62		çoğ 17b-102		yoğ 16a-49
	yok durur 19b-108		korhuyı 15b-39		korqaram 26a353

1.2. Ses Bilgisi Özellikleri

1.2.1. Ünlü Değişimleri

1.2.1.1. Yuvarlaklaşma

Türkçede kelime köklerinde, köklerle ekler arasında ünlülerin düzlük yuvarlaklık bakımından bir uygunluk gösterdiği bilinmektedir. Bu uyum bugünkü Türkiye Türkçesinde kuvvetli bir şekilde kendisini hissettirmektedir. Ancak Eski Anadolu Türkçesinde bu uyum sağlam değildir. Düzlük- yuvarlaklık uyumu ancak Batı Türkçesinin son devirlerinde sağlam olarak karşımıza çıkar (Ergin, 2009, s. 72). Bazı kelimelere gelen eklerin sadece düz veya yuvarlak

şekillerinin olması Eski Anadolu Türkçesine ait bu metinde de düzlük yuvarlaklık uyumunun bozulmasına yol açmıştır. Türkçe kelimelerde meydana gelen yuvarlaklaşmanın sebepleri kelime sonunda bulunan /-g/ ve /-ğ/ seslerinin düşmesi ve dudak ünsüzlerinin etkisidir (Köktekin, 2008, s. 76).

1.2.1.1.1. Kelimelerde Yuvarlaklaşma

Metinde tespit edilen Eski Türkçeden beri düzlük yuvarlaklık uyumuna girmeyen kelimeler şunlardır: altun (69), gümüş (69).

Sadece yuvarlak şekli bulunan Türkçe kelimeler şunlardır: şayu (444), girü (51), giysü (35), degül (291).

1.2.1.1.2. Sadece Yuvarlak Şekli Bulunan Ekler

İlgi hâli ekleri:

anuñ (2), senüñdür (125), mi' râcuñ sözün (13), kıamunuñ menba' ı (24), benüm düşmenüm (41)

Üçüncü şahıslar dışındaki iyelik ekleri:

hâcetüm (152), kıardaşum (2), benüm düşmenüm (41), hâcetüñ (37), kıardaşuñ (39)

/-Up/ zarf-fiil eki:

düzüp (3), idüp (3), açılıp (70), eriyüp (74), başılıp (239)

/-UbAn/ zarf-fiil eki:

binüben (47), gidüben (76)

/-(y)U/ zarf-fiil eki:

çağıru (51), diyü (260)

/-dUk+da/ zarf-fiil eki:

itdükde cüdâ (21), itdükde (197)

/-dUk+I+n+dAn/ zarf-fiil eki:

itdüğinden (413)

/-dUk/ sıfat-fiil eki:

bildüğünü (19), didüğün (38), yidüğü (111), didüğümdür (229)

/+dUr ~ durur/ kuvvetlendirme / bildirme eki:

vardur (41), kıur'ândur (8), tolu âyât durur (8), degüldür (346)

Birinci teklik ve çokluk şahsa ait istek kipi çekimi:

söyleyeyüm (53), hamd idelüm (1), virelüm selâm (4), söyleyelüm (13), beyân eyleyelüm (13)

/-Ur/ geniş zaman eki:

bilür (19), zinde қалur (108), erişür (23), tefekkür kılar (19)

Üçüncü şahıslar dışındaki şahıslara ait görülen geçmiş zaman çekimi:

göyerdüm (147), eşitdün (28)

/+sUz/ yoksunluk eki:

ikiliksüz (340), merkebsüz (369), kerānsuz (420), ol ikisüz (428),

/+IU/ varlık eki:

gerekli olduğu-y-içün (238), on ayaklı nerdübān (237), bellü (39), қорқulu (124)

/+ArU/ yön eki:

ilerü (138), yukarudan (335)

/-Ur-/, /-gUr-/, /-TUR/ fiilden fiil yapan ekler:

irgürd[i] (135), erişdürdi (61), (74); getürdi (4)

/-Uk/ fiilden isim yapım eki:

uyanuk (29), artuk (252)

Eski Türkçedeki /-(I)G/ fiilden isim yapım ekinin son seste erimesiyle ortaya çıkan /-(y)U/ eki:

yazılı (32), dikilü (67), қапарları (70), yarusı (72), (79), yapılı (251), sevüsi (390)

1.2.1.2. Ünlü Düzleşmesi

Kelimelerdeki yuvarlak ünlülerin çeşitli nedenlerle düz ünlülere dönüşmesidir (Eker, 2002, s. 231). Eski Anadolu Türkçesi metinlerinin genelinde olduğu gibi *Mir 'ac-nâme'* de de bazı kelimelerde ve eklerde düzleşme mevcuttur. Bu kelime veya eklerin büyük bir bölümü Eski Türkçede de düz ünlülüdür: yüri (42), yürigil (104), uğrıdur (358)

Aşağıda, sadece düz şekli bulunan ekler sıralanmıştır.

Görülen geçmiş zaman kipinin üçüncü şahıs çekimleri:

getürdi (4), 'ayân oldu (27), revân oldu (67), gördi (67), oldu yol (70), buldı (87)

Öğrenilen geçmiş zaman eki:

pişvâ olmuşam (37), dutmuş idi (56), oturmuş (97)

Üçüncü şahıs iyelik eki:

giysüsi (35), bir ucu (68), yoluña (104), bulduğı (153), boynında (373)

Yükleme hâli eki:

anı (5), insanı (16), bildüğünü (19), kamu ma'nâyı (19), korhuyı (39), sini (40), (106) Burâk'ı bindi (45), rûhü'l-ğudsı (46)

/+(I)ncI/ isimden isim yapım eki:

üçüncü göge (80), dördüncü felek (97)

/-(I)l-/ , /-(I)n-/ , /-(I)ş-/ fiilden fiil yapım ekleri

götürülür (178), getirildi (403), bulınaydı (342), erişdürdi (61)

II. şahıs emir kipi çekimlerine gelen /-gII/ kuvvetlendirme eki:

göygil (53), yürigil (104).

Zamir kaynaklı II. teklik şahıs eki /+sIn/:

yatarsın (343), Mağmūd'sın (105), mağşüdsın (105)

/-(I)cAk/ zarf-fiil eki:

olıcağ (250), isteyicek (20)

Soru eki /mI/:

görüne mi gözine (110), ola mı (182)

/i-/ ek fiili:

mağbüb idi (52) , mergüb idi (52)

1.2.1.3. Ünlü Daralması

Yanlarındaki geniş ünlüleri daraltıcı etkiye sahip bazı ünsüzlerin etkisiyle; a, e, o, ö geniş ünlülerin daralması olayıdır. Eski Türkçeden beri görülen kapalı e'nin daralarak ê > i değişimine uğraması da ünlü daralmasıdır.

virdi (2), erişür (23), erişdürdi (61), gice (29) kabül itdi (38), ive “eve” (48), virme cevâb (50), êrdi (56), bişi “beşi”(68), nazâr itseyidi (90), dūr ider (93), nitekim “ne teg kim” (98), niçe (108), yidügi (111), irilüp (143), yimek (224)

Metinde yeterlilik fiilinin olumsuz şeklinin /-(y)A+ø-mA-/ değil, /-(y)I+ø-mA/ dar şekliyle geldiği görülmüştür:

bulmaz (181), nūr olmaz (181), yiyimez (268), diyimez (268)

1.2.1.4. Ünlü Kalınlaşması

Belirli ünsüzlerin etkisiyle bazı ince ünlülerin kalınlaşması olayıdır (Vural ve Böler, 2015, s. 123).

baña < beña (53), saña < seña (53), (179)

1.2.2. Ünlü Düşmesi

Sözcüğü oluşturan ünlülerden birinin kaybolması olayıdır (Eker, 2002, s. 228).

Metinde ünlü düşmesi görülen kelimeler şunlardır: k'ol < ki ol (4), k'ol durur (24), giysüsi < giyesü (35), hûb 'avretti < hûb 'avret idi (52), uyurdu < uyur ıdı (29), sinüñle < sinüñ ile (42), ol mekle < ol melek ile (402), göñlüñ < göñülüñ (58), k'oldur < ki ol dur (126), yarsı < yarusı (79), göñline < göñlülüne (151), beñze- < beñize- (159), eydem < eyidem (245), olsa gerek < olsa gerek i- (233), k'iresin < ki iresin (240), alında < alınında (338), k'anda < ki anda (341), boynında < boyunında (373).

1.2.3. Ünsüz Değişmeleri

1.2.3.1. Tonlulaşma

Tonsuz ünsüzlerin ses yolunu genişleterek tonlu karşılıklarına dönüşmeleridir (Karaağaç, 2015, s. 90). Metinde genellikle iki ünlü arasında kalan tonsuz ünsüzün tonlulaşması hadisesi görülmüştür.

çoğıdı (29), yoğıdı (29), kanadı (34), ardınca (43), uca (48), işitmege (50), ikinci göge (76), beyân iderdi (78), ayağa (83), dūr ider (93), ağacı (113), yoğ ıdı (120), gidüben (135), (152), bulduğı (152), didüğü (169), andağı (208), ayağıñ (240), eydem (245), gördüğü (247), (268), istemeğile (270), medh iden (296), 'acz gösderdi (301), ireceği (328), irmege (373), içmege (399), kendüliginden (405)

Ön seste d- < t- değişmesi:

Eski Türkçede kelime başında /d-/ ünsüzü kullanılmamıştır. Batı Türkçesinde kelime başı /d-/ ünsüzü, /t-/ ünsüzünün tonlulaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Metninde bu kural istikrarlıdır. Ancak “tol-” fiili ve türetmelerinde tonlulaşmaya gidilmemiştir:

tolu (49), toptoluyıdı (120), tolmış-ıdı (124)

Türkiye Türkçesinde /t-/ ünsüzüyle başlayan “tut-, tat-, türlü” kelimelerinde ise ön seste tonlu şekil tercih edilmiştir:

dutmuş idi (56), dürlü (102), (139), (427), dutmuşdı mağâm (145), dutma şek (241), datar-ıdı (392)

2.2.3.2. Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesi olayıdır.

ħ < k değişmesi:

korħuyıla (38), korħuyı (39), oħudı (40), yoħ (49), çoħ (101), anuñ koħu-
sından (109), korħulu (124), yaħılmaz-ısa (181), korħup (281)

1.2.4. Ünsüz Uyumsuzluğu

Ek kök ilişkilerinde ortaya çıkan bir durumdur. İç seste tonsuz ünsüzlerin gösterdiği tonlulaşma eğilimi ünsüz uyumsuzluğuna neden olur. Bazı eklerin kullanımında ünsüz uyumunun gözetilmemesi de ünsüz uyumsuzluğuna yol açar.

Allāh'dan (4), āhiretde ħavfdan (12), kızıl yāķūtdan (35), öpdı (36), kabūl
itdi (38), atdan (45), eşekden (45), bu üçden (58), içdi (60), ol melekden (73),
başdan (83), ħazretde (40), (95), siyāsetde (100), riyāsetde (100), nühūsetden
(120), yir ile gökde (121), yāķūtdan (123), felekde (227), gösderdi (301)

1.2.5. Ünsüz Düşmesi

Seslerin birbiri ile münasebeti sırasında gramer birliğinin bünyesindeki bir ünsüzün düşmesidir (Ergin, 2009, s. 51). Metindeki bazı kelimelerde **l, g, n, r** ünsüzlerinin düştüğü görülür.

oturmuş < olturmuş (97), götür- < geltür-(178), bulardan < bunlardan (358),
bileyem < birleyem “birlikteyim, bereberim” (42), nitekim < ne teg kim (98),
kardaş < karındaş (39).

1.2.6. Ünsüz Türemesi

Ünlü karşılaşmasını önlemek için akıcı bir ünsüzün türemesidir.

kendüyle < kendü ile (19), itseyidi < itse idi (90), on pāyeyidi < on pāye
idi (68)

Aşağıdaki kelimedede, metnin yazıldığı dönemde olmasa da Türkiye Türkçe-
sinde kelime başında ünsüz türemesi olmuştur:

urmamışdı > vurmamışdı (136), uramazdı > vuramazdı (218).

1.2.7. Hece Düşmesi

Ses bakımından birbirine benzer veya eşit seslerden oluşmuş iki heceden
birinin zamanla eriyip kaybolması olayıdır.

oldur < ol durur (1), belli < belgülog (349), kimse < kim+er-se (136),
(169), (232), (268).

1.2.8. Hece Kaynaşması

Bir kelimedede yan yana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin veya yan yana bulunan iki kelimededen birincinin son hecesi ile ikincinin ön sesinin birleşip kaynaşması olayıdır.

kendüziñi < kendü öziñi (180), olamazdı < ola umazdı (199), uramazdı < ura umazdı (218), niçün < ne üçün (245), şöyle < şu ile (279).

1.3. Şekil Bilgisi Özellikleri

1.3.1. İsim Çekim Ekleri

a) İsim Hâlleri ve Hâl Ekleri

Ayrılma Hâli

Metinde, isimlere /+dAn/ eki getirilerek yapılmıştır: havfdan (12), nübüvvetden (15), birbirinden (20), yirinden (38), tağlarından (47), oradan (51), andan (116), maḥbûb yüzünden (178).

Benzerlik Hâli

Fiilin tarz, ismin sıfat bakımından benzetildiği unsuru gösteren bu hâl (Daşdemir, 2014, s. 73) metinde **bigi** edatıyla sağlanmıştır: gün bigi (150).

Berberlik Hâli

Cümledeki yargının gerçekleşmesinde özne ya da nesneye eşlik eden veya onlarla birlikte yargıya konu olan ögeyi gösterir (Daşdemir, 2014, s. 74). Metinde /+IA/ eki ve ile edatıyla kullanılmıştır: kendü-y-ile (18), sinüñle (42), anuñ-ıla (66), anuñla (126), cevheriyyetle (211), meleklerle (227), zât-ıla (266), ḥarf u şavt-ıla (294), ol meleklerle (402).

Bulunma Hâli

İsime /+dA/ eki getirilerek kullanılmıştır. Bulunma hâli, yerde ve zamanda bulunma hâli eki olarak iki şekilde ele alınmaktadır.

āḥiretde (12), alında (32), yüzinde (32), anda (36), ol ḥazretde (40), gönüllerde (52).

iki elinde (56), bir arada (79), cânda (96), ol şecerde (106), yir ile gökde (121), ḥâlikuñ şevkında (131), ol noktada (164).

Çıkma Hâli

İsime /+dAn/ eki getirilerek yapılmıştır. Hareketin çıkış noktasını ve kaynağını gösteren hâldir: rûḥü'l-ḳudsden (25), nûrından anuñ (33), kıızıl yâḳûtdan idi (35), andan (55), oradan (137), nühüsetden (120), baḥırdan (141), ḥamırdan (400)

Hedef Hâli

Eylemin yapılaş amacını, hedefini gösteren hâldir. Hedef hâli için /+(y)A/ eki kullanılır: ev-ednâ'ya vuşul bulup durur (28), bu gevhere (34), işitmege (50), ol resüle (63), gözine (110), resül'e (121), nefsi küllîye (155), uyumaya (225), içmege (399).

Görelilik Hâli

Cümlede yargının ne uyarınca, neye göre gerçekleştiğini gösteren hâldir. Metinde /+(y)A/ ekiyle sağlanmışır: ol cemâle (84), aña hür güldür (91), Hâkuñ rızvânına (94).

Eşitlik Hâli

/+cA/ ekiyle yapılır: ardınca (43), (359).

İlgi Hâli

Hâl eklerinin temel fonksiyonu, ismi içinde bulunduğu duruma göre fiile bağlamaktır. Ancak ilgi hâlinin böyle bir özelliği yoktur. Bu hâl ismi isme bağlayarak tamlama kurar (Buran, 1996, s. 61). Metinde ilgi hâlinin /+(n)Uñ/, /+Um/ ve /+ø/ şekillerle kullanıldığı görülmektedir:

/+(n)Uñ/

anuñ (2), kamunuñ menba'ı (24), 'aklı vü hissi anuñ (30), nûrıdan anuñ (33), ardınca anuñ (43), tağlarından Mekke'nüñ (47), pâyenuñ bişi (68), yarusı anuñ (72), (79), anuñ koğusından (109), kuds ehlinüñ biri (347), mi'râcuñ sözün (13), 'ilmüñ maḫla'ı (24), Rûh-ı kudsüñ adı (26), resülün gözlerin (36), kudretinden Hâkkuñ (93), Huld'uñ gül ü reyḫânına (94), muḫlişüñ seyri (95), Hâlikuñ şevḫında (131).

/+Um/

benüm düşmenüm (41).

/+ø/

dünyâ+ø gögine (70), gök+ø kapuları (70), Çarḫ [u] encüm+ø nûrına (99), ol melek+ø altında (117), ol firîşteh+ø adını (146), maḫbûb+ø yüzünden (178), rûḫ-ı nefsanî+ø işidür (221), rûḫ-ı hayvânî+ø işi (223), rûḫ-ı ṭabî'î+ø pişesi, ayağuş+ø altına (240), kevâkib+ø pâdişâhidur (254), kimse+ø kısmetini (268), ḫaḫ+ø emrine (268), Rûḫ-ı kuds+ø ardınca (359), insân+ø işi, mi'râc+ø esrârın (436).

Niteleme Hâli

İsmlere gelen bazı ek ve edatlar isimleri veya fiilleri nitelik yönüyle tamamlarlar. /+cA/ ve /+IA/ ekiyle yapılmışır: şüretle (31), ḫorḫuyıla (38), ḫavfıla (74), öñince (388).

Sebep Hâli

Oluş veya kılışın gerçekleşmesine sebep olan durum veya varlığı gösteren hâldir (Daşdemir, 2014, s. 86). Metinde sebep hâli isimlere getirilen /+dAn/ eki, /+ için/ ve /+ diyü/ edatıyla yapılmıştır.

/+dAn/

mağdeminden (33), andan (41), Hakkıñ kudretinden (93), anuñ қоhusından (109), heybetinden (124), ol ikiden (223).

/+ için/

anuñ-içün (246), , sinuñ-içün (107), gerekli olduğu-y-içün (238), olduğu-çün (191).

/+ diyü/

lev-denevtü diyü (137).

Varma Hâli

İş, hâl, hareket ve nesnenin yönünü, varacağı son noktayı belirtir (Buran, 1996, s. 134). Metinde isimlere getirilen /+(y)A/ ekiyle sağlanmıştır: zühüra (23), 'akla (24), hâzrete (40), kırbete (40), öñine (43), yolına (51), Beytül-Mağdis'e (55), kudse (61), Mescid-i Ākşā'ya (61), dünyā+ø göğine (70), ikinci göge (76), yolına (104), bişinci çarha (112), altıncı göge (116), dört der-yāya (138), bir bahra (141), bir uğra (142), katına (146), gayb-ı gayba (173), bişinci çarha (188), kıds mülkine (218).

Sadece bir örnekte /+ø/ şekliyle varma hâli sağlanmıştır: çok ırak +ø (143).

Vasıta Hâli

Fiilin kendisi vasıtası ile, kendisinin iştiraki ile yapıldığını gösteren hâldir. Metinde isimlere gelen /+(I)lA/ veya /+(y)lA/ şekliyle yapılmıştır: kendüyle (19), adıla (22), büy rengile (83), 'aşk u nefisle (163), nürıla (213), vücüdiyla (258).

Yönelme Hâli

İş, hâl hareket ve nesnenin yönünü belirtir. Metinde isimlere gelen /+(y)A/ ekiyle yapılmıştır.

aña (1), cāna (15), kendüye vü hâlîka (18), ive (48), bu yola (48), baña (53), saña (53), cennet ü hûra (90), Huld' uñ gül ü reyhānına (94), her mülke (99), çarh [u] encüm+ø nûrına (99), aña vü buña (103), Cebra'ıl'e (129), bir yaña (143), Hāvva'ya (160), rüh-ı tabī'ıye (225).

Sadece bir örnekte /+rA/ ekiyle yapılmıştır: mescid içre (62).

Yükleme Hâli

Eylemin etki alanında kalan unsuru, konuyu ve ismi gösteren hâldir (Daşdemir, 2014, s. 83). “Üçüncü şahısların iyeliğinin söz konusu olduğu belirtili nesnelere son sesi gibi görünen ve gerçekte iyelik eki 3. teklik/çokluk şahıs eklerini karşılayan /+n/ morfemi kendinden sonra gelen nesne/yükleme (accusatif) hâli ekinin işaretli /+ø/ kullanıldığı durumlarda nesne hâli eki zannedilmiş ve gramer kitaplarının birçoğunda da nesne hâli ekiyle birlikte değerlendirilmiştir” (Mert, 2002, s. 54-55). Bu yüzden bu çalışmada yükleme hâli göreviyle kullanılan kelimelerde tamlanan eki sonrasında kullanılan /n/ sesi, yükleme hâli eki olarak değil, 3. teklik/çokluk şahıs eklerini karşılayan /+n/ morfemi olarak değerlendirilmiştir. Nitekim metinde, iyelik eklerinden sonra ve bazı isim gövdelerinde /+ø/ (işaretsiz morfem); iyelik eki almamış isimlerden sonra ise /+(y)I/ eki yükleme hâli görevi kazandırmıştır. Bu ek düzlük yuvarlaklık uyumuna girmemektedir.

İyelik eki almış isimlerden sonra /+ø/ (işaretsiz morfem): mi'rācuñ söz+i+n+ø (13), kıssa+sı+n+ø (13), gāyet+i+n+ø (20), resūlūñ gözler+i+n+ø (36), didüg+i+n+ø (38), rāz+i+n+ø söz+i+n+ø (156), cümle+si+n+ø (200), öz+i+n+ø (235), terk+i+n+ø (264), rüzi olmadug+i+n+ø (271), el+i+n+ø (272), bir söz+i+n+ø (323), merkeb ad+i+n+ø (369), maqşad+i+n+ø (373), anuñ şükr+i+n+ø (430), gördüg+ü+m+ø (431), mi'rāc esrār+i+n+ø (436), vaḥdetūñ çok dürlü rāz+i+n+ø (437), yol+u+ñ+ø (233)

İsim kök veya gövdelerindeki /+ø/ (İşaretsiz Morfem): ḥ'ān-ı kerem+ø (107), cümle nūr+ø (119), bir 'ālem+ø (130), zulmet+ø (130), āb+ø, nişān+ø (169), ebdān-ı beşer+ø (366), meyl eylemek+ø dilemişdi (398)

İyelik eki almış isimlerden sonra /+I/: bildüğünü (19), ol firişteh+ø adını (146), kendüziñi (180), naqşını (217), kısmetini (268), cemālini (286), ma'nī-sini (363), nefsuñi (418)

İyelik eki almamış isimlerden sonra /+(y)I/: anı (11), insānı (16), kamu ma'nāyı (19), qorḥuyı (39), sini (106), burākı bindi (45), rūḥü'l-ḳudsı (46), namāzi kıluban (67), İsmā'il'i (75), kamu ḡaybı (78), her sözi (78), cenneti (90), 'İsā'yi (103), kamu ḡayrı (104), işbu ḡ'ānları (109), yidi ṭamuyı (112), suyu (142), şem'i (181), mālīk-i ṭamuyı (188), cismi (215), Rūḡ-ı nefsāniyi (220), kamu ḡayrı (229), ol yiri (236), bu sözi (252), cāvidāne devleti (344), ol ikiyi (357), ol ayağı uzunı (361),

b) İyelik Ekleri

İyelik ekleri, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir (Kork-

maz, 2014, s. 276). Metinde 1., 2. ve 3. teklik şahıs ve 3. çokluk şahıs iyelik eklerine rastlanmıştır.

Birinci teklik şahıs iyelik eki

İyelik eki öncesindeki ünlü yuvarlaktır. Bunda /m/ dudak ünsüzünün etkisi vardır.

benüm düşmenüm (41), gönülüm ü cânım tenüm (41), sözüm (53), hâcetüm (152), didügümdür (229), habîbüm (288), kardaşum (349).

İkinci teklik şahıs iyelik eki

İyelik eki öncesindeki ünlü yuvarlaktır.

hâcetüñ (37), kardaşuñ (39), cânuñ vü gönlüñ (58), yoluña (104), müşkilüñ (148), yoluñ (233).

Üçüncü teklik şahıs iyelik eki

Bazı araştırmacılar, tamlanan ve iyelik eki ayrımına gitmektedir. 3. teklik/ çokluk şahıs eklerini karşılayan /+n/ morfeminin düştüğünü, ancak kendinden sonra hâl eki gelmesi durumunda tekrar ortaya çıktığını savunurlar. Bu ayırımıda bulunmayanlar ise, 3. şahıs iyelik ekini /+sI/, ünsüzle biten isimlerden sonra /+I/ olarak açıklar. Her durumda üçüncü şahıs iyelik eki ünlüsünün yuvarlak şekli yoktur.

/+sI/

giysüsi (35), yarusı anuñ (72), anuñ koğusından (109), sāyesi (113).

/+I/

rūhına (4), gāyetin (20), şūreti (20), kamunuñ menba'ı (24), Rūh-ı kıdsüñ adı (26), ra'd [u] berki (29), alnında (32), yüzinde (32), nūrından anuñ (33), mağdeminden (33), altı yüz biñ kanadı (34).

Sadece bir örnekte iyelik eki öncesinde (y) yardımcı ünsüzü gelmektedir: suyu (113).

Üçüncü çokluk şahıs iyelik eki

tağlarından Mekke'nüñ (47), kapuları (70), işleri (134).

c) Çokluk Ekleri

Çokluk eki isimlerin çokluk şekillerini yapan işletme ekidir. Metinde isimlere gelen /+IAr/ ekiyle sağlanmıştır. Bazı Arapça ve Farsça çokluk şekilleri de mevcuttur.

göñüllerde (52), ol feriştehler (63), anlar (63), işâretler (102), beşâretler (102), işbu h'ânları (109), işleri (134), şifâtlar (184), anlarda (206), kuvvetler (230), olara (231), perdeler (401).

1.3.2. Sıfatlar

Sıfatlar vasıf ve belirtme isimleridir (Ergin 2009: 244). Metinde kullanılan belli başlı sıfatlar şunlardır:

a) Niteleme Sıfatları

Canlı ve cansız varlıkların renk, şekil, biçim, tat, koku, mesafe, huy, alışkanlık, yetenek, beceri gibi türlü iç ve dış özelliklerini bildiren sıfatlardır (Korkmaz, 2014, s. 356).

tolu āyāt (8), **toptolu** aḥbār (10), **ulu** mu'ciz (10), **kıızıl** yāqūtdan (35) **kar-daşuñ** rūḥü'l-emīnem (39), **ādemī** şekil (44), **ucdan uca** bu yol (49), **tolu** āfet (49), **tolu** meḥāfet (49), **hüb** 'avret (52), **dikilü** bir nerdübān (67), **kem** iş (69), **hüb u pāk** bir melek (71), **pāk-bīn** dört ırmaç (87), bir **ulu** melek (97), **nūrdan yüce** taḥt-gāh (98), çok **dürlü** işāretler (102), **lā-mekān** taḥt (107), **ucdan uca** rāḥmet [ü] zevk [ü] surūr (119), **kıızıl yāqūtdan** bir kürsī (123), **rūḥānī** firiştehler (129), ol **ulu** deryā (153), bir **ulu** tavr (170), **anda gördüğü** nebī (187), **gördüğü dördüncü gökdeki** melek (253), **cāvidāne** devlet (344), **bākī** gülşeni (348)

b) Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları kendi içinde işaret, sayı, soru ve belirsizlik sıfatları olarak dört gruba ayrılır.

İşaret sıfatları

Metinde geçen en yaygın işaret sıfatı örnekleri şunlardır: **ol** celīl (31), **bu** gevher (34), **ol** ḥāzret, **ol** gice (45), **bu** ḥiṭāb (50), **ol** firişteh (80), **ol** muḳtedā (126), **ol** melek (146), **bu** fakīr (276).

Soru sıfatları

Metinde geçen tek soru sıfatı “her ne” kelimesidir: **her ne** zerre (149).

Sayı sıfatları

Sayı sıfatları; asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, üleştirme sıfatları, kesirli sayı sıfatları ve topluluk sayı sıfatları olmak üzere beş alt gruba ayrılır. Metinde asıl sayı ve sıralama sayı sıfatları kullanılmıştır.

Asıl sayı sıfatları

Nesnelerin sayısını gösteren sıfatlardır.

altı yüz biñ kanad (34), **bir** merkeb (43), **iki** el (56), **üç** kadeḥ (56), **bir** kadeḥ (57), **on** pāye (68), **dört** ırmaç pāk-bīn, **yidi** ṭamu (112), **dört** deryā (138), **on** ayaklu nerdübān (237).

Sıra sayı sıfatları

Sayı isimlerine gelen /+(I)ncı/ ekiyle yapılır: **ikinci** göge (76), **üçüncü** göge (80), **dördüncü** felek (97), **bişinci** çarha (112), **altıncı** göge (116), **yidinci** göge (122), **bişinci** çarha (188), **sekizinci** felek (201).

Belirsizlik sıfatları

Varlık ve nesnelere sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil kabataslak, belirsiz olarak belirten sıfatlardır.

şamu ma'nâ (19), ol **cümle** 'ilm (24), **bir** gice (29), **çok** melâ'ik (62), **çok** evliyâ, **cümle** şafâ (71), **şamu** gayb (78), **her** söz (78), **her** mülk (99), **şamu** hayr (104), **buca** vâkt (146), ol **şamu** mevcüd (167).

1.3.3. Zamirler

Metinde **şahıs zamiri**, **işaret zamiri**, **dönüşlülük zamiri**, **belgisiz zamir** ve **soru zamiri** örneklerine rastlanmıştır.

a) Şahıs Zamirleri

Bunlar varlıkları şahıslar hâlinde karşılayan kelimelerdir.

1. teklik şahıs zamiri: ben (38), benim (41), (418), bende (152), beni (418), benden (433), baña (53)

2. teklik şahıs zamiri: sen (25), senüñ (81), senüñdür (125), senden (179), seni (270), (304), sendedür (300), saña (53)

3. teklik şahıs zamiri: aña (1), anı (5), anı aña (31), andan (41), oldur (5), odur (17), oldur (25)

1. çokluk şahıs zamiri: bize (4), bizde (300)

3. çokluk şahıs zamiri: anlar (63), anlara (205), olara (231), olardan (305)

b) İşaret Zamirleri

İşaret etmek, göstermek suretiyle nesnelere karşılayan kelimelerdir.

anı (28), anda (36), (56), (75), aña (36), (75), (101), (102), oradan (51), (97) andan (55), bulardan (358)

c) Dönüşlülük Zamirleri

kendü (18), kendüziñi (180), özin (235), kendüliginden (405)

d) Belirsizlik Zamirleri

birbirinden (20), şamusı (66), biri (68), her biri (114), (139), cümlesin (200), kimse (268), nicesi (298)

e) Soru zamiri

her ne kim (150), **ne** (249), **ne** durur (271), **ne** dimekdür (317), **şandıydı** (318)

1.3.4. Fiiller

1.3.4.1. Fiil Çekimi

a) Bildirme Kipleri

Geniş Zaman

Metinde geniş zaman çekimi **/-Ur/, /-Ar/** ekleriyle yapılmaktadır. **/-Ur/** kullanımının sadece yuvarlak ünlülü şekli mevcuttur. Olumsuz şekli **/-mA-z/** ekiyle yapılır.

Birinci teklik şahıs: bilürem (149).

İkinci teklik şahıs: görürsin (168), yatarsın (343).

Üçüncü teklik şahıs: bilür (19), erişür (23), tefekkür kılar (19), hıfz olur (20), dile gelür (23), zinde kalur (108), alur (142), cārī kılar (142), revān olur (143), varılır (173), hātırā getirür (229), dūr ider (93) fā'iz kılar (155).

Üçüncü çokluk şahıs: 'urüc iderler (203).

Geniş zamanın olumsuzu: bulımaz (181), nūr olımaz (181), irülmez (239), saña lāyık şenâ idemez (293).

Az sayıda örnekte istek eki **/-A/** geniş zaman anlamında kullanılmıştır (Gülsevin ve Boz, 2010, s. 72): nazar nice kıla (92), bile (92), seni isteyü gele (270).

Görülen Geçmiş Zaman

Fiil tabanının barındırdığı ünlüler ne olursa olsun görülen geçmiş zaman eki **/+dl/** şeklindedir. III. teklik ve çokluk şahıs çekimlerinde düz-dar “-dı, -di”, diğer şahıslarda dar-yuvarlak “-du, -dü” şekil kullanılmıştır:

Birinci teklik şahıs: göyerdüm (147), didüm (257), itdüm 'ayān (438), unuttum (431), oldum ğarq (432).

İkinci teklik şahıs: iştüñ, lāyık olduñ(40), bulduñ (217), Bir melek olduñ (234), varduñ (247), nīşe kılduñ (248).

Üçüncü teklik şahıs: getürdi (4), 'ayān oldu (27), tolu nūr oldu (33), buldı sürür (33), geldi vü öpdi (36), didi (36), (41), revā oldu (37), kabül itdi (38), oħudı (40), yüridi (43), itdi ref' (54), vuşul kıldı (55), (76), irişdürdi (61), (74), vardı girdi (61), revān oldu (67), gördi (67), oldu yol (70), buldı (87), iletdi (112), nişār itdi (121), irürdi (138), oқıdı (146).

Üçüncü çokluk şahıs: temām itdiler (66), didiler (140), selām virdiler (63), didiler (64), iktidā itdiler (65).

Metinde az sayıdaki örnekte **/-Up dUr/** ve **/-Up durur/** yapılarına rastlanmaktadır (Gülsevin ve Boz, 2010: 66), Akalın'ın taradığı eserlerde bu eke

de rastlanmamıştır (Akalın, 1994: 123). ev-ednā'ya vuşul bulup durur (28), virüpdür (104), savma'a idüpdür (132).

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Metinde öğrenilen geçmiş zaman çekimi **/-mİş/** ekleriyle yapılır. Ekin sadece düz şekli mevcuttur:

Birinci teklik şahıs: pişvâ olmışam (37), kılmışam maḥv [u] fenâ (258).

Üçüncü teklik şahıs: oturmış (97), döşemiş (107), olmuş hūy (115), itmiş vaṭan (123), bulmamış (130), itmemişdür (172), olmuşdur ḥicāb (178), ittişāl-i sa'd itmiş (198), itmişdür karār (203), 'ādet eylemiş (205), olmuşdur ḥarāb (375).

Gelecek Zaman

Gelecek zaman anlamı **/+IsAr/** eki ve **/+AsI+dUr/** şekliyle sağlanmıştır. Ahmedî'nin dil özellikleri hakkında ayrıntılı açıklamalar yapan Akalın, "Ahmedî'nin Dili" başlıklı çalışmasında **/+AsI+dUr/** şeklini gelecek zaman eki olarak göstermemiştir (Akalın, 1994, s. 127).

itmeyesidür (172), ḥâzır olısar (179).

b) Tasarlama Kipleri

İstek Kipi

Metinde en çok tercih edilen tasarlama kipidir. Şahıslara göre çekimi aşağıdaki gibidir:

Birinci teklik şahıs: Metinde **/-ayum/**, **/-eyüm/**, **/-ayın/**, **/-eyin/** ekleri yanında, bir örnekte **/A+m/** ekine rastlanmıştır.

söyleyeyüm (53), eydem (245), şerḥ ideyin (326), diyeyin (363).

İkinci teklik şahıs: **/-A+sIn/** ekiyle yapılmıştır. Şahıs ekinin yuvarlak şekli yoktur.

bulasın (126), (418), rāḥat bulasın (215), nūr olasın (215), erişesin (216), benüm olasın (418).

Üçüncü tekil şahıs: revân ola (14), 46), eṣer ide (15), erişe (25), pür-ferah ola (58), kem iş itmeye (69), ide (96), me'kûl-i nūr ola (111), ola mı (182), yoluñ urmaya (233), idebile beyân (295), bulmaya zafer (386), yitmeye (387).

Üçüncü çokluk şahıs: Sadece bir örneğine rastlanmıştır. bileler (244).

Dilek-Şart Kipi

Az sayıdaki örnekte görülmektedir:

şorsañ (381), yanmasa (181), ārāyiş-i tenden arı olsa (331), getirse (342), ḥamrdan içse (400).

Emir Kipi

Metinde sadece ikinci şahıs emir çekimi yer almıştır:

diñle (13), añla (25), gūş dut (34), yatma (37), tütma ğam (42), hōş-dil ol (42), varma (48), virme cevāb (50), nūş eyle (58), qabūl itme (59), iste bul (156), terk it (215), besleme (215), qalmağıl (216), itmegil taleb (271), itgil senā (292), añlağıl, bilgil (16), yürigil (104), söylegil (148), 'arz eylegil (148), göygil (53).

Gereklilik Kipi

Metinde /-mAk gerek/ ve /-sA gerek/ şekilleriyle yapılmıştır:

bulmaq gerek (177), olmak gerek (177), bilmek gerek (247), (296), kılmak gerek (296), anuñ yoldaşı olsa gerekdür (368), tābi' olsa gerek (233).

c) Birleşik Zaman Çekimi

Metinde birleşik zamanlı fiil çekimlerinin hikāye ve şart yapılarına rastlanmıştır.

Hikāye

uyurdı (29), olurdu fenā (74), bilür idi (78), beyān iderdi (78), dökerdi (154), olamazdı muhīt (199), uramazdı qadem (218), olurdu 'ayān (339), gelür idi (340), diler idi (378), itmiş olur idi qabūl (389), terk itmiş olur idi (391).

dutmuş idi (56), virmişidi (31), nef' itmiş idi (54), tölmiş-ıdı (124), qorhulu olmuş-ıdı (124), qadem urmamışdı (136), dutmuşdı maqām (145), başlamışdı (164), olmuşdı berī (214), qomamışdı (261), qoyulmuşdı (267), meyl eylemek+ø dilemişdi (398).

nazar itseyidi (90), göyşe idi (389), mā-zāğal-başar olmayaydı (90), bulı-naydı (342).

Şart

Metinde, görülen geçmiş zaman ekinden sonra şart kipi getirildiğinde şahıs eki şart ekinden önceye alınmıştır.

didünse (180), yağılmaz-ısa (181), dilersen (236), olursañ berī (347), gūş oldunsa (436).

d) Fiilimsiler

İsim-Fiiller

Olumlu veya olumsuz fiil kök ve gövdelerinden yapılan isim-fiiller, fiillerin şahsa ve zamana bağılı olmadan iş, oluş, hareket, yargı vs. bildiren çekimli yapılarıdır (Hunutlu, 2015, s. 16). Metinde sadece /-mAk/ isim fiiline rastlanmıştır.

bilmekdür (11), âşikâre olmak (22), işitmege (50), şunmak (59), yatmak u içmek yimek (224), uyumaya (225), dimek idi (344), irmege (345), dimekdür (349), irmege (373), meyl eylemek (398), içmege (399), ne dimekdür (317).

Sıfat-Fiiller

Sıfat-fiiller, sıfat gibi kullanılan fiil şekilleridir (Korkmaz, 2014, s. 784). Metinde görülen sıfat-fiiller şunlardır:

/(y)An/: viren (3), inkâr eyleyen (12), işiden, (14) ‘âşık olan (94), yiyen (108), görinen (165), (109), uyan (225), kardaş olan (350), diyen (381), aldanan (382), şükr idenlere (429).

-dUk/: Sadece yuvarlak şekli vardır. didügin (38), yidügi (111), bulduğı (153), didügümdür (229), göründügi (241), atdan alçağ olduğı (363).

/(y)AcAk/: irecegi (328), varacağı (328), duracak yir degüldür (346), idecegi yire (361)

/(y)AsI/: gel-esi+n (151).

Zarf-Fiiller

Zarf işleyişine girmiş bulunan, zarf olarak kullanılan fiil şekilleridir (Korkmaz, 2014, s. 841). Metinde görülen belli başlı zarf-fiiller aşağıdaki gibidir:

/(y)A/: , ire gider (184), baka gitdi (433).

-dUk+dA/: itdükde cüdā (21), olduğda yakīn (22), itdükde nazār (197).

-dUk+I+n+dAn/: fikr itdüğinden (413).

/(y)IcAk/: isteyicek (20), olıcağ yol (250), dūr olıcağ (374).

/(y)ncA/: ğaybet itmeyince (189), olmayınca mahv (183), başılıp geçilmeyince (239), gitmeyince (265).

-ken/: olabilürken firışteh (235), ‘âlem-i hissīdeyiken (372).

-mAdIn/: gelmedin (151), istemedin (269).

-mAk+ile/: istemegile (270).

-Up/: düzüp (3), idüp (3), me’ mūm olup (66), açılıp (70), eriyüp (74), bekā bulup (74), görışüp (126), revān olup (140), döküp (142), irilüp (143), alup (272), perdeleri götürüp (272), inüp (335), irişüp (336), çıkarup (376), virüp reng ü bŷy (385).

-UbAn/: burāk’ı binüben (47), koyuban (54), imām-ı muğtedā oluban (65), namāzi kıluban (67), gidüben (76), (116), taħıyyat idüben (116), nazār idüben (117), varuban (188), eriyüben (276), oluban arı (337), ihtiyār idüben (391).

/(y)U/: çağıru (51), diyü (260), isteyü (270).

Kısaltma Grupları

Fiilimsi yapılarının eksiltilmesiyle oluşan kısaltma grupları metinde oldukça yaygındır.

eli ayağı uzun [u] yüzi ak (44), atdan idi alçak (45), eşekden yüce (45), (363), ucdan uca bu yol (49), toluyıdı şarāb (57), (60) bu üçden bir kadeh (58), nūr u ziyā tolu bir 'ālem (71), hılkatı gāyet 'aceb 'ilmi temām (77), başdan ayağa kamu rengile bŷy (83), hūr u kuşūr tolu cenneti gördi (89), nŷrdan yüce taht-gāh (98), taht üzere (98), ucdan uca (106), nŷrdan yapılı anda çoĥ kuşūr (251), saña lāyık senā (293), öñden sona (357), ayağı yüce idi (360), yüzi ak (360), ol ayağı uzunu (361).

1.3.4.2. Yardımcı Fiiller

İsime Gelen Yardımcı Fiiller

Mir 'ac-nāme, birleşik fiil şekilleri bakımından oldukça zengindir. Metinde *it-*, *ol-*, *kıl-*, *eyle-* yardımcı fiilleri isimlere gelerek çok sayıda birleşik fiil oluşturmuştur.

ħamd idelŷm (1), zā'il olur (9), inkār eyleyen (12), beyān eyleyelŷm (13), 'ayān eyleyelŷm (14), revān ola (14), (46), revān oldu (63), ĥaber eydelŷm (15), eŷer ide (15), tefekkŷr kılur (19), ĥıfz olur (20), itdŷkde cŷdā (21), nef' itmiŷ idi (54), itdi ref' (54), vuŷŷl kıldı (55), (76), temiz olur (21), āŷikāre olmak (22), olduĥda yakīn (22), ĥātir olur (22), 'ayān oldu (27), tolu nŷr oldu (33), piŷvā olmuŷam (37), revā oldu (37), ĥabŷl itdi (38), lāyık olduñ (40), rām itdi (46), nŷŷ eyle (58), pŷr-ferāĥ ola (58), ĥabŷl itme (59), iĥtidā itdiler (65), me'mŷm olup (66), temām itdiler (66), namāzı kıluban (67), kem iŷ itmeye (69), oldu yol (70), olurdu fenā (74), beyān iderdi (78), nazār itseyidi (90), mā-zāĥa-l-baŷar olmayaydı (90), nazār kıla (92), dŷr ider (93), 'āŷık olan (94), seyr oldu (97), rām olmuŷ (101), semer itdi (106), tuĥme olur (109), me'kŷl-i nŷr ola (111), olmuŷ ĥŷy (115), taĥıyyat idŷben (116), niŷār itdi (121), itmiŷ vaĥan (123), ĥorĥulu olmuŷ-ıdı (124), savma'a idŷpdŷr (132), cezb itdi (137), cārī kılur (142), 'arz eylegil (148), olmuŷdur 'ayān (150), fā'iz kılur (155), feyz ider (156), oldu miŷāl (159), āŷikār oldu (160), iĥtiyār itdi (163), olur bī-keleām (166), ĥarĥ olur (174), olmuŷdur ĥicāb (178), ĥāzır olısar (179), kıl fenā (180), bezek oldu (193), itdŷkde nazār (197), ittiŷāl-i sa'd itmiŷ (198), itmiŷdi iĥtisāb (199), niŷār itdi (200), 'urŷc iderler (203), 'ādet eylemiŷ (205), olmuŷdı berī (214), cilve kıl (227), olabilŷrken fiřiŷteh (235), gerekle olduĥı-y-iĥŷn (238), kılmuŷam maĥv [u] fenā (258), ferāmŷ eyledi (284), ŷerĥ ideyin (326), ārāyiŷ-i tenden arı olsa (331), niŷe kıldıñ (348), yoldaŷ eyle (357), anuñ yoldaŷı olsa gerekdŷr (368), olamaz rāst (369), itmiŷ olur idi ĥabŷl (389), aldamiŷ olur idi (390), terk itmiŷ olur idi (391).

Bazı isimlerden sonra gelen **bul-, dut-, vir-, kal-, gel-, git-, gider-, getir-, ur-, dur-, al-** fiilleri deyimleşmiş birleşik fiil yapıları oluşturmuştur: buldı sürür (33), dile gelür (23), vücüd virdi, virelüm selâm (4) virme cevâb (50), güş dut (34), tütma ğam (42), beķā bulup (74), bir tecellî-yi cemâl almış (84), zinde qalür (108), müjde-i emn ü emân virdi (125), qadem urmamışdı (136), dutmuşdı maķām (145), buldı huşul (161), dutma reyb (171), dutma şek (196), uramazdı qadem (218), bula yol (248), isteyü gele (270), hayrân kaldılar (279), vuşul bula (327), dur örü (343), urdı ad (367), merkeb adın urdı (369).

Aşağıdaki örneklerde fiil öncesindeki isim unsuru hâl eki almıştır: yanar oda (174), gelmez ele (270), gönline gelür (151), yimden kesil (227), hâıra getirür (229), qorhuñı gider (349), gide gönline (351).

Fiillere Gelen Yardımcı Fiiller

Dilimizdeki belli başlı fonksiyonlarına göre 1) yeterlilik, 2) tezlik, 3) yaklaşma-yanılma, 4) süreklilik adlarıyla dört kümeye ayrılan bu tür yardımcı fiillerden, yeterlilik ve süreklilik dışındaki örneklere metinde rastlanmamıştır: olabilürken firışteh (235), irebilür (332), irişebilür (362), olamaz rāst (369), şükr olamaz (428), baka gitdi (433).

1.3.4.3. Ek-Fiil

Eski Türkçedeki er- “ol-” yardımcı fiilinin er- > ir-> i- değişimi ile ekleşmiş biçimidir (Korkmaz, 2014, s. 620). /i-/ ek fiilinin görevi, isim soylu kelimeleri fiil durumuna getirmek ve basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler oluşturmaktır. Metinde ek fiilin geniş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipi çekimlerine rastlanmıştır.

Ek Fiilin Geniş Zamanı

Bugün, geniş zaman ek fiilinde /+ er-ür/ yapısı görülmemektedir. Düşen bu yapıdan sonra gelen şahıs ekleri ve üçüncü şahıslara gelen /+ Dİr/ kuvvetlendirme eki ek-fiil olarak kabul edilmektedir. Metinde, ek fiilin geniş zamanın şahıslara göre çekimi aşağıdaki gibidir:

Birinci teklik şahıs: qardaşuñ rûhü’l-emînem (39), bileyem (42).

İkinci teklik şahıs: Muħammed ü Aħmed ü Maħmûd’sın (105), kamu maķşûdsın (105).

Üçüncü teklik şahıs: İsim soylu sözcüklerden sonra /durur/, /+dUr/ karışık hâlde kullanılmaktadır ve /isim + ø/ şekli de yaygındır.

oldur (1), (5), (25), (152), k’ol durur (5), (24), qur’āndur (8), tolu āyāt durur (8), bilmekdür (11), tendür vü cān (16), ne durur (17), (95), odur (17), qā’im durur (18), ‘ālim durur (18), nuṭqdur (23), nefis durur (24), rûh-ı qudsüñ adı durur (26), ne durur (26), ne ‘arazdur pes ne cevher bî-gümān (27), vardur

(41), āfetdür ʔolu (49), fitnedür (84), aña hūr ğüldür (91), yođ durur (108), se-nüñdür (125), kim durur (131), olmışdur 'ayān (150), hālīkūñ faızlıdur (156), mevc durur (158), görmemişdür (169), hācib-i dergāh durur (175), sidre durur (201), adıdur (202), rūḥ-ı hayvānī durur (226), degüldür (346), nicedür (348), dimekdür (349), yüceligindendür (422).

mü'min degül+ø (12), bir ucı yirde+ø (68), ol iki zıd bir arada sāz-kār + ø (79), sīm ü zer ʔolu + ø (85), cümle hāzır + ø (85), zindān ʔuşūr + ø (91), temām+ ø (100), (150), giriftār-ı belā + ø (114), bir renc u derde mübtelā + ø (125), ʔolu+ø (129), bir dürlü+ø (139), endişesi+ø (224), nuṭḫ-ı nefsanī degül+ø (291), ʔaş[ı] hōş reng+ ø (383).

Ek Fiilin Şart Kipi

var ısa (96), 'aşık-ı dīdār ısa (96), var-ısa (148).

Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı

Metinde, yaygın olarak isim tabanı + i- ek fiili + görülen geçmiş zaman eki + şahıs eki sırasına dayanan bu şekilde i- isim fiili çoğunlukla korunmuştur: bīdār ıdı (30), hüşyār ıdı(30), var ıdı (34), kızıl yāḫūtdan idi (35), ser-keş idi (46), hūb 'avretti (52), maḥbūb idi (52) , merğūb idi (52), ʔolu şır idi (57), ʔoluyıdı şarāb (57), (60), k'ol-ıdı (60), hāzır idi (62), on pāyeyidi (68), muzlim u bī-nūr idi (73), ma 'mūr idi (73), od idi (79), şāhib-i tāc-ıdı (99), muḫtāc-ıdı (99), zaḫḫūm ıdı (113), yaḫmūm ıdı (114), tespīh ile temcīd idi (118), taḫdīs ile taḫmīd idi (118), ʔoṭṭoluyıdı (120), yoĝ ıdı (120), sāyesindeydi (136), idrīs idi (187), anuñ neslinden idi (246), demek idi (344), vehm-i dīv idi (377).

1.3.5. Zarflar

Hareket veya oluşların şartlarını, nitelik ve niceliklerini işaret eden veya oluşlarını işaret eden kelimelerdir. Metinde yer-yön, zaman, miktar, durum ve soru zarfları mevcuttur.

Yer-Yön Zarfları

girü (51), (144), ilerü (138).

Zaman Zarfları

Bir oluş ve kılışın zaman içinde yerini göstermeye yarayan zarflara zaman zarfları denir (Banguoĝlu, 2015, s. 374).

ol dem (55), anda (65), cāvidān (108), (125), müdām (131), (346), bī-zamān (328).

Miktar Zarfları

Bir kılış ve oluşun veya bir vasfın miktarını, derecesini belirtmeye yarayan zarflara miktar zarfları denir.

çok ırak (143), bī-hadd (205), temām (376), **çok** dürlü rāzın (437).

Durum Zarfları

Fiilin meydana geliş biçimini, sıfat ve zarfların niteliklerini belirtirler. Durum ifade eden her isim, durum zarfı olarak kullanılabilmesi için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur (Vural ve Böler, 2015, s. 204). Metindeki durum zarfı örnekleri şunlardır: bir nefes (53), gāyet ‘aceb (77), ‘ayān (78), bī-zebān (78), hergiz (111), ser-te-ser (120), rāst (122), nā-gāh (135), bī-hisāb (154), ‘ayān (165), fevc fevc (168), bī-şekk hemān (185), muḳarreb bellü (234), key (242), vaşfila (261), nāgehān (338), bellü (349), öñince (388), kendüliginden (405), ol ikisüz (428), raḫmed ümīziyle (441), şayu-yıla (444).

Soru Zarfları

nazar **nice** kıla, **nice** ḫāzır olısar (179), **niçün** (245), (268), **nice** (265).

1.3.6. Edatlar

Edatlar manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri olan kelimelerdir. Tek başlarına anlamları yoktur. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Metinde rastlanan belli başlı edatlar aşağıdaki gibidir.

Çekim Edatları

şem ‘ **bigi** tābnāk (72), lev-denevtü **diyü** (137), Len terānī **diyü** (260), gün **bigi** (150), ol **qadar** (186), sinüñ-içün (107), gerekli olduğu-y-**içün** (238), anuñ-içün (246), andan **artuḳ** (252), (435), devlet isteme**gile** (270), anuñıla (262), ḫayr-**ıla** (442).

Soru Edatı

Soru edatı mi’ nin sadece düz şekli mevcuttur.

Görüne **mi** gözine āş-ı kelem (110), ḫācetüñ var **mi** (148), yerde bürr ola **mi** (182).

Bağlama Edatları

Cümleleri veya cümle içindeki kelimeleri ve kelime gruplarını ya anlam bakımından ya da şekil itibarıyla birbirine bağlayan sözlere (Hacıeminoğlu, 1984, s. 112). Ne..ne, gāh...gāh, daḫı, ile, nitekim, hem... hem, ya...ya metinde geçen belli başlı bağlama edatlarıdır:

ne ‘arazdur pes **ne** cevher bī-gümān (27), **ne** resül ol berd **ne** bīdārıdı (30), **gāh** eriyüp ḫavfıla olurdı fenā /**gāh** beḳā bulup irişürdi recā (74), ol firişteh **daḫı** (80), cüy-ı kâfūr **ile** cüy-ı zencebīl / cüy-ı tesnīm **ile** cüy-ı selsebīl (88), **ne** kuşūr aña sevildi [vü] **ne** ḫūr (89), **nitekim** pādīşāh (98), cevır **ile** ḳahır (115), tespiḫ **ile** temcīd idi (118), **ne** mübde’ olur **ne** müntehā (144), **ne** ḡavr vardur **ne** kerān (157), **hem** ebed ṭoludur andan **hem** ezel (158), yā yile varur

yâ ğarķ olur şuda (174), **ne** 'anāşır **ne** felek **ne** melek **ne** ğod mekân (273), dürr **ile** yāķūtdan (341), **ne** cihet var-ıdı anda **ne** mekân (407), **ne** ğaber var-ıdı **vü ne** ğod zamân (407), ğatre-i nisân niçe **kim** ğatredür (183), ol ğadar **kim** (186), sevābit **ki** anda var (203), Őehveti terk it **ki** rāğat bulasın (215), **ki** iri-şesin (216), bilmez **kim** nice (307), Őubĥ **kim** geldi (316), faķr **ile** fenā (302), 'izzet **ü** ğadri (145), nefis **ü** rûĥ (152), 'aķl **daĥı** (274).

Cümle başı Edatları

pes (4), (162) gerçe (8), lîk (11), lîkin (139), (382), ger (236), (277), ğünkü (248), (278), ğün (280).

2. Sonuç

Ahmedî'nin *Mir'rac-nâme* adlı eseri Bursa'da 1405 veya 1412'de yazılmıştır. Yazılış tarihi bilinen en eski *Mir'rac-nâme* özelliĝi gösteren bu eserin bugüne kadar Süleymaniye Ktp. Şazeli nr. 110'da yer alan sadece bir nüshası bulunmuştur. İstinsah tarihi bilinmeyen Süleymaniye nüshasından farklı olarak bu çalışmada tanıtılan Millî Kütüphane nüshası, 1586'nın son aylarına aittir. Eserin yazılışından 180 yıl sonraya ait bir nüshasının olması, Ahmedî'nin *Mir'rac-nâme*'sinin kalıcı ve önemli bir eser olduğunu göstermektedir. Eser dil özellikleri bakımından Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. İki nüsha arasında kelime ve ifade farklılıkları yanında olay örgüsü bakımından farklılıklar vardır. Bu güne kadar farklı bir başlık altında verildiĝinden *Mi'rac-nâme*'nin Millî Kütüphane nüshası bilinmemekteydi. Bu çalışmada bu yeni nüsha ilim dünyasına sunulmuş ve eserin dil ve imla özellikleri aktarılmıştır.

3. Metin

HAZĀ MĪ'RĀC-NĀME

14 a

1 Ħamd idelüm aña kim oldur⁴ kerīm
Ħālik u Allah[u] raĥmānū'r-raĥīm

'Āleme virdi 'ademden ol vüçüd
Ķudret anuñ Őun' anuñ lütf-ı vüçüd

Āb u kilden ten düzüp cān viren ol
'aķl-ı en'ām idüp imān viren ol

4 hazā mi'rāc-nāme: Tahkik-i Mi'rāc-ı Resül (A.S.) S / 1 aña kim oldur: k'adıdur anuñ / 2 lütf-ı: lütf u S / 3 ten: ğan, idüp: idip S / 4 Allāĥ'dan bize: bize Allāĥ'dan / 7 belāĝ-ı: belāĝ u S / 8 āyāt dur: āyāt durur, ø: u S / 10 aĥbār durur: aĥbār dur, ø: ol S /

14 b

Pes nebī rūḥına virelüm selām
K'ol getürdi Allāh'dan bize peyām

5 Kıldı ol Haḫ anı ḫalka pīşvā
İns ü cinne ḫamu oldur muḫtedā

İndi Haḫ'dan aña Ḳurān-ı Kerīm
K'ol durur tıbyān u hādī vü ḫakīm

Nūr u zıkr ü hem mübārek hem şifā
Hem belāğ-ı raḫmet ü Haḫḫ u hüdā

Gerçe Ḳur'āndur bihīn-i mu'cizāt
Kim ḫolu āyāt durur beyyināt

Zā'il olur ḫamu mu'cizler yaḫīn
Mu'ciz-i bākī ki var oldur hemīn

10 Toḫtolu aḫbār durur ğā'ibden
Lafz-ı ma'nāsı münezzeḫ reybden

Līk ulu mu'ciz durur mi'rāc hem
Her mühimden anı bilmekdür ehem

Aña inkār eyleyen mü'min degül
Āḫiretde ḫavfdan imīn degül⁵

Diñle mi'rācuñ sözin söyleyelüm
Ḳışşasın bir bir beyān eyleyelüm

Pes eydelüm añun esrārın 'ayān
Şöyle ki ola işiden [anı] revān

5 Bu beyiten sonra gelen aşağıdaki iki beyit M'de yoktur:

13. Her ki Mi'rāc işine münkir ola
Ka'beden Aksā'ya dek kāfir ola

14. Kalanına münkir olan mübtedi'
Olmamış olur hadīse müttebi' S / 14 işiden: işitse, [anı]: anı S /

15 Evvel eydelüm nübüvvetden haber
K'ide mi' rācuñ sözi cāna eṣer⁶

Bilgil insānı ki ol tendür vü cān
Balgam u şafrā ten ü sevdā vü k̄ān

Balgam u sevdā ne durur āb u hāk
K̄ān hevā şafrā odur cān nūr-ı pāk

Kendü kendüyle ol k̄ā'im durur
Kendüye vü hālīka 'ālim durur

15 a

Bildüğini kendüyle bilür ol
K̄āmu ma'nāyı tefekkür kılur ol⁷

20 Hıfz olur çün şüreti ola kabül
İsteyicek gāyetin fikr olur ol

Birbirinden nesne itdükde cüdā
Adı temiz olur iy ehl-i zekā

Āşikāre olmağ olduğda yakīn
Hātır olur adıla bilgil hemīn⁸

Çün zuhūra irişür ol zikr olur
Nutқdur ol vaқt kim dile gelür

Nefs durur bu k̄āmunuñ menba'ı
K'ol durur ol cümle 'ilmüñ maṭla'ı

25 'Aқla her nesne ki rūḥü'l-қudsden⁹
İrişe oldur nübüvvet añla sen

6 S'de bu beyit sonrasında gelen Mukaddime-i Dasitān-ı Mi'rāc başlığı M'de yoktur. / 16 vü: ne S / 17 u: ø, odur: od u S / 19 bildüğini: bildüñ-ise S

7 Bu beyitten sonra S'de Der-beyān-ı Ma'rifet-i Hıfz u Fikr ü Temyiz başlığı bulunmaktadır, bu başlık M'de yoktur. / 20 ola kabül: kılur kabul, isteyicek: isdeyicek S / 21 nesne: (bu iki) / 22 olmağ: olmağ, olduğda: olduhta, hemīn: yakīn S

8 Bu beyitten sonra S'de Der-beyān-ı Ma'rifet-i Zikr u Nutқ u Ğayr başlığı bulunmaktadır, bu başlık M'de yoktur.

9 25 rūḥü'l-қudsden: rūḥ-ı қudsden S / 26 kuvvetü rabbi'l-celil: kuvvet-i rabbü'l-celil S / 28 anı: bunı, kim bilgil: bilgil kim S/

Rūh-ı kudsūñ adı durur Cebrā'ıl
Ne durur kuvvetü rabbi'l-celil

Çün ilāhī kuvvet oldı ol 'ayān
Ne 'arazdur pes ne cevher bī-gümān

Çün eşitdūñ anı kim bilgil resūl
Kim bulup durur ev-ednā'ya vuşūl¹⁰

Bir gıce kim ra'd [u] berki çoğıdı
Kamu halk uyurdu uyanuğ yoğıdı

30 Ne resūl ol berd ne bīdārıdı
'Aklı vü hissi anuñ hüşyârıdı

Hüb şüretle aña geldi Cebr'ıl
Ki anı aña virmişidi ol celil

Lāilāh'illallāh alında 'ayān
Yazılı yüzinde nūr-ı bī-gümān

Oldı nūrından anuñ ev tolu nūr
Mağdeminden cān u dil buldı sürūr

15 b

Altı yüz biñ kanadı var ıdı dūr
Güş dut bu gevhere gör kim ne dūr

35 Var ıdı giysüsi yetmiş biñ temām
Kim kızıl yāķūtdan idi iy nīk ü nām

Geldi vü öpdi resūlüñ gözlerin
Pes didi anda aña ol rūhü'l-emīn

Dur ki olmışam saña ben pīşvā
Yatma k'oldı hācetüñ cümle revā

10 Bu beyitten sonra S'de Āgāz-ı Kıssa-ı Mi'rāc-ı Resūl (A.S.) başlığı bulunmaktadır, bu başlık M'de yoktur. 29 uyurdu: uyur, uyanuğ: uyanuğ S / 30 ol berd: uyurdu S / 33 nūrından: yüzünden S / 34 gör kim ne dūr: kadredür S / 35 yāķūtdan idi: yāķūt, ø: bezenmiş, iy nīk ü nām: iy hümā S / 36 ol: ki, rūhü'l-emīn: Cibril-i Emīn S / 37 yatma: buşma

Ƙorhuyıla durdı yirinden resül
İtdi rûhü'l-Ƙuds didügin Ƙabül

Pes didi Ƙorhuyı Ƙo bellü bil
Ƙardaşuñ rûhü'l-emînem Cebra'îl

40 Dur ki HâƘƘ oğudı¹¹ sini hâzrete
Olduñ ol hâzretde lâyıƘ Ƙurbete

Didi yolda düşmenüm vardur benüm
ƘorƘar andan göñlüm ü cānum tenüm

Didi sinüñle bileyem tutma ğam
Dur yüri hōş-dil ol bî-ters hem

Yüridi ardınca anuñ âşüfte-vār
Geldi bir merkeb öñine reh-vār

Ādemî şeklinde vü adı Burāk
Eli ayağı uzun [u] yüzi aƘ

45 Atdan idi alçaƘ eşekden yüce
Bindi peygamber Burāk'ı ol gice

Ser-keş idi ol Burāk u bed-ligām
Lîk[i] rûhü'l-Ƙudsı itdi anı rām

Çün Burāk'ı binüben oldı revān
Tağlarından Mekke'nüñ geçti revān

Bir Ƙişi ardınca irişti ive
Didi varma bu yola dön tîz ive

11 40 oğudı: oğıdı S / 41 ƘorƘar: Ƙorhar S / 42 tutma: dutma S / 43 âşüfte-vār: şüfte-vār S / 44 eli: iki, ø: u S / 45 Burākı: Burāğı S / 46 Burāk: Burāğ, itdi anı: anı itdi S / 47 Burāk'ı: Burāğı, binüben: biniben, tağlarından: tağlardan, revān: devān S / 48 ardınca irişti: irişti ardınca

16 a¹²

Ucdan uca bu yol āfetdür tolu
Emni yoḡ bunda meḡāfetdür tolu

50 Didi rūḡü'l-ḡuds aña virme cevāb
Kim işitmege yaramaz bu ḡitāb

Pes oradan gitdi yolına girü
Geldi bir 'avret didi aña çağıru

ḡüb 'avretdi vü hem maḡbüb idi
ḡamu göñüllerde ol merḡüb idi

Söz[i] bu kim bir nefes göygil baña
Kim sözüm var söyleyeyüm ben saña

Çünki devlet itmiş idi aña nef^c
Rūḡ-ı ḡuds andan daḡı itdi ref^c¹³

55. Anı daḡı ḡoyuban andan resül
ḡıldı Beytü'l-Maḡdis'e ol dem vuşül

Bir ḡişi irdi anda aña pür-ferah
Dutmuş idi iki elinde üç ḡadeḡ

Biri tolu şır idi ve biri āb
Bir ḡadeḡ daḡı tolu idi şarāb

Did[i] nüş eyle bu üçden bir ḡadeḡ
Kim ola cānuñ vü göñlüñ pür-ferah

ḡamra şunmaḡ diledi evvel resül
Didi rūḡü'l-ḡuds itme anı ḡabül

12 Bu beyitten sonra gelen aşağıdaki beyit M'de yoktur:

52. K'ol yolu kimse daḡı görmiş degül

Aklı olan bu yola girmiş degül S / 49 emni: emn S / 52 hem: pes S

13 54 daḡı itdi ref^c: anı dāḡı itdi def^c S / 55 ḡoyuban: ḡoyuban S / 56 anda: andan S / 59 şunmaḡ: el şunmaḡ, evvel: ol, itme anı: anı itme S / 61 irişdürdi: irişdürür, girdi: gördi, Mescid-i Āḡşā'ya: Mescid-i Āḡşā'yı S / 62 çok: çoh, hem: vü, çok: çoh S

60 Pes anı içdi ki toluyıdı şır
K'ol-ıdı aña gıdā-yı dil-pezir

Çünki iriştürdi anı kudse yol
Vardı girdi Mescid-i Ākşā'ya ol

Mescid içre hāzır idi enbiyā
Çok melā'ik dağı hem çoğ evliyā¹⁴

Enbiyā vü ol feriştehler temām
Ol resüle virdiler anlar selām

16 b

Didiler kim merhabā iy pāk-i dīn
Kad bu'iste rahmeten lil-'ālemīn

65 Oluban anda imām-ı muḳtedā
Enbiyā itdiler aña iḳtidā

Ḳamusı me'mūm olup ol imām
Ol namāzı anuñ-ıla itdiler temām

Çün namāzı ḳıluban oldu revān
Gördi anda dikilü bir nerdübān

Nerdübān on pāyeyidi bī-keḷām
Bir ucu yirde biri gökde temām

Bişi altun pāyenüñ bişi gümiş
Devlet anuñ ki itmeye hergiz kem iş

70 Oradan dünyā gögine irdi ol
Gök ḳapuları açılıp oldu yol

Gördi bir 'ālem tolu nūr u ziyā¹⁵
Bir kudüret anda yoḡ cümle şafā

14 Bu beyitten sonra gelen aşağıdaki beyit M'de yoktur:

67. Mescide girdi k'ide arz-ı niyāz

Bir mü'ezzin ohıdı bang-i namāz / 63 anlar: anda / 65 oluban: olıban, -ı: u S / 67
ḳıluban: ḳılıban, anda: yirde S /

15 71 ziyā: şafā, şafā: ziyā S / 72 u: ø, yarusı: yarsı S / 73 yarusı: yarsı S / 74 bulup: bulırdı,
iriştürdi: iriştüp S / 75 virdi İsmā'il aña anda: bu aña vü ol buña virdi S /

Bir melek gördi orada hūb u pāk
Yarusı anuñ şem‘ bigi tābnāk

Yarusı muzlim u bī-nūr idi
Ol melekten yeryüzi ma‘mūr idi

Gāh eriyüp havfıla olurdı fenā
Gāh bekā bulup irişürdi recā

75 Gördi İsmā‘īl’i anda ol imām
Virdi İsmā‘īl aña anda selām¹⁶

Pes oradan daħı gidüben resül
Vardı ikinci göge kıldı vuşul

Bir firişteh gördi anda ol imām
Hılkatı gāyet ‘aceb ‘ilmi temām

Çamu gaybı bilür idi ol ‘ayān
Bī-zebān iderdı her sözi beyān

17 a

Yarusı anuñ od idi yarsı qar
Ol iki zıd bir arada sāz-kār

80 Ol firişteh daħı aña virdi selām
Didi kim ehlen ü sehlen iy imām

Müjde ki oldı çamusı devlet senüñ
Hem liķā vü ķurbet ü vuşlat senüñ¹⁷

İrdi üçünci göge görd[i] bir melek
Anda pes zībā vü çamusı bezek

16 S’de bu beyitten sonra aşağıdaki beyit gelmektedir, bu beyit M’de yoktur:

81. Anda-y-id’ Ādem ki oldur bū’l-beşer
Anı daħı görmege buldı zafer / 76 oradan daħı gidüben: ol aradan daħı gidüp S / 77
‘aceb: ‘acīb S / 80 aña virdi: virdi aña

17 S’de bu beyitten sonra aşağıdaki beyit gelmektedir, bu beyit M’de yoktur:

88. Anda gördi İsi vü Yahya’yı hem
Oradan üçünciye urdı kadem /82 çamusı: ser-tā-ser S

Ḥüb-şekl ü ḥüb-vaż' u ḥüb-rūy
Başdan ayğa kamu rengile bŷy

Ḥaḳḳ¹⁸ almış bir tecellī-yi cemāl
K'ol cemāle fitnedŷr ehl-i kemāl¹⁹

85 Sīm ü zer ʈolu vŷ hem ḥull ü ḥarīr
Nev-bahār anda velī bī-zemherīr

Veřy ü tıbb u [ni' met ŷ] nān [u] na'īm
Cümle ḥāzır yoḡ fenādan anda bīm

Buldı dŷrt ırmaḳ pāk-bīn
Cŷy-ı ḥamr u cŷy-ı şır ŷ engŷbīn

Cŷy-ı kāfŷr ile cŷy-ı zencebīl
Cŷy-ı tesnīm ile cŷy-ı selsebīl

Cenneti gŷrdi ʈolu ḥŷr u ḳuřŷr
Ne ḳuřŷr aña sevildi [vŷ] ne ḥŷr

90 İtseyidi cennet ŷ ḥŷra nazār
Olmayaydı adı mā-zāḡa|l-bařār

Ḥaḳ diyen kim olmaya anda ḳuřŷr
Ġŷldur ḥŷr aña vŷ zindān ḳuřŷr

Her ki rıřvān minallāh[1] bile
Cennet [ŷ] ḥŷra nazār nice kıla

Ḳudretinden Ḥaḳḳ'uñ ider ḥaḳḳ dŷr
Meyl-i bāḡ u cennet ŷ ḥŷr u ḳuřŷr

18 84 Ḥaḳḳ: Ḥaḳḳ'dan

19 S'de bu beyitten sonra ařaḡıdaki beyit gelmektedir, bu beyit M'de yoktur:

92. Rŷh u reyhān anda vŷ řř ŷ tarab

Yoḡdur anda mihnet ŷ renc ŷ ta'ab / 85 hem: ŷ, ḥull ŷ: ḥullī vŷ S / 86 tıbb: tıb, [ni'-
met ŷ]: ni' met ŷ, nān: nāz S / 87 dŷrt: dŷrt, ırmaḳ: ırmaḡ, anda: daḡı ol S / 92 rıřvān:
rıřvānuñ S / 93 meyl-i bāḡ u cennet: meylī bāḡ-ı cennet S /

17 b

Hār dir Huld' uñ gül ü reyhānına
'Āşık olan [ol] Hākuñ rızvānına²⁰

95 Muḥlişüñ seyri ki ol iḥlāş-ı ḥāş
Ne durur ḥazretde ḳurb u iḥtişāş

Anı ide cānda himmet var ısa
Cān u gönül 'āşık-ı dīdār ısa²¹

Oradan seyr oldı dördünci felek
Gördi oturmuş anda bir ulu melek

Nūrdan altında yüce taḥt-gāh
Taḥt üzere ol nitekim pādişāh

Vāli her mülke²² şāhib-i tāc-ıdı
Çarḫ [u] encüm nūrına muḥtāc-ıdı

100 Ḳuvvet ü 'izz ü siyāsetde temām
Devlet ü baḥt u riyāsetde temām

Zīr ü bālā cümle olmuş aña rām
Ol daḫı virdi resüle çoḫ selām

Ḳıldı çoḫ dürlü işāretler aña
Virdi çoḫ dürlü beşāretler aña

Gördi hem 'İsā'yi anda ol imām
Bu aña vü ol buña virdi selām

20 S'de bu beyitten sonra aşağıdaki beyit gelmektedir, bu beyit M'de yoktur:

103. Menzil-i uḳbī durur dār-ı mukīm

Rūh u reyhāndur u cennāt u naīm / 95 seyri ki ol iḥlāş-ı: kim ola çün iḥlāşı S / 96 ide:
iste, cānda: sende, gönül: gönülün S /

21 S'de bu beyitten sonra aşağıdaki beyit gelmektedir, bu beyit M'de yoktur:

106. Yusuf-ı Sıddıka anda irdi ol

Çoḫ acāyib daḫı anda gördi ol

22 99 vāli her mülke: vāli-i her-mülk ü S / 100 temām: müdām S / 102 çoḫ: çoḫ S / 103 'İsā'yi:
İdrīs'i S / 104 iy ulu yürigil: yürigil iy ulu, virüpdür: virüpdür S / 105 pes: sen S / 107 ḫ'ān-ı
kerem: ḫūn-ı kerem S / 108 aña yoḫ durur: yoḫ durur aña S / 110 ø: kim, ne durur: nedür,
görüne mi gözine: gözine görünmeye

- Didi iy ulu yürigil yoluña
Kim virüpdür Hâk kamu hayrı saña
- 105 Pes Muḥammed ü Aḥmed ü Maḥmūd'sın
Āferînişden kamu maḫşüdsın
- Nedür ucdan uca 'âlem bir şecer
Ol şecerde sini itdi Hâk şemer
- Lā-mekân taḫtında sultân-ı kıdem
Sinüñ-içün döşemiş ḥvân-ı kerem
- Niçe ḥvân kim aña yok durur kerân
Anı yiyen zinde ḳalır cāvidân
- 18 a
İşbu ḥvânları yiyen tuḫme olur
Ḳoḫusından mürde anuñ zinde olur
- 110 Her ki bile ne durur ḥvân-ı kerem
Görine mi gözine āş-ı kelem
- Ol ki ola yidügi me'ḳül-i nūr
Siñe mi hergiz aña nân-ı tenūr
- Çün iletđi anı bişinci çarḫa yol
Yidi ṫamuyı orada gördi ol
- Ağacı zaḳḳūm ıdı yiri caḫīm
Sāyesi yaḫmūm ıdı suyı caḫīm²³
- Ḳamu ḫalk anda giriftār-ı belā
Her biri bir renc u derde mübtelā²⁴
- 115 Bir ferişte gördi anda tünd-rüy
Kim aña cevır ile ḳahır olmış ḫūy

23 113 caḫīm: ḫamīm S.

24 S'de bu beyitten sonra aşağıdaki beyit gelmektedir, bu beyit M'de yoktur:

125. Ol felekde irdi Hārūn'a imām

Ne acāyib varsa hem gördi temām S/ 116 idüben: idiben, gidüben: gidiben S/

Ol dağı aña taḥıyyat idüben
Vardı altıncı göge andan gidüben²⁵

Bir melek gördi anda idüben nazar
Ol melek altında bir kürsî-i zer

Şuğlı anuñ tespiḥ ile temcîd idi
Dağı hem taḫdîs ile taḥmîd idi

Buldı andan bir vilâyet cümle nūr
Ucdan uca rāḥmet [ü] zevk [ü] surūr

120 Toptoluyıdı sa‘âdet ser-te-ser
Yoğ ıdı anda nüḥüsetden eṣer

Her sa‘âdet kim yir ile gökde var
Ol melek itdi Resül’e anı nişâr

Ol aradan çün iletıdi anı yol
Râst irişdi yidinci göge ol

Gördi bir kürsî kıızıl yâkūtdan
Bir melek ol kürsîyi itmiş vaṭan

18 b

Heybetinden yir ü gök ṭolmuş-ıdı
Ḳamu andan ḳorḳulu olmuş-ıdı

125 Virdi aña müjde-i emn ü emān
Didi kim devlet senüñdür cāvidān

Anda anuñla görüşüp didi Ḥalîl
Fuzte bi’l-ḳurba mine’r-Rabbi’l-Celîl

Yüri kim Ḥaḳ saña virdi iḥtişâş
Kim bulasın ḥazretde iḥtişâş²⁶

25 S’de bu beyitten sonra aşağıdaki beyit gelmektedir, bu beyit M’de yoktur:

128. Anda görin’aña Mūsî-yi Kelîm

Kim kelām iderdi anuñla Kerîm, 117 gördi anda idüben: gördi anda çün itdi S/

26 127 ḥazretde iḥtişâş: ḥazretinde ḳurb u ḥâş S/ S’de bu beyitten sonra aşağıdaki beyitler gelmektedir, bu beyitler M’de yoktur:

140. Pes avâlimden biri k’oldur misâl

Vardur anda cümle sûretten misâl

Oradan dağı gidüp ol muḳtedā
Sidre'ye irdi k'oldur müntehā

Anda rūḫānī firiştehler ʈolu
Cebra'ıl'e didi ol kim iy ulu

130 Görđi bir 'ālem ser-ā-ser ʈolu nūr
Hiç zulumet bulmamış anda zuhūr²⁷

Kim durur bunlar didi bunlar temām
Ḥāliḳuñ şevḳında ḫayrāndur müdām

Savma 'a idüpdür bunlaruñ her biri
İşbu gördüğün fezâ'dan bir yiri

Birisi gitmez yirinden bir nefes
Zıkr ü tesbîḫ işleri taḳdīs pes

Bu firiştehler ne durur cümle nūr
İşleri tenzîḫ ü ṯā'at bī-fütür

135 Ol aradan dağı gidüben resül
Bir ağaca ırgürd[i] nā-gāḫ anı yol

Sāyesindeydi encüm ü eflāk hem
Hiç kimse urmamışdı aña ḳadem

Oradan cezb itdi anı ol celīl
Lev-denevtü diyü ḳaldı cebra'ıl

Ol aradan dağı ilerü gitdi ol
Dört deryāya irürdi anı yol

141. Anda ervāḫ u ḫakāyıkdan berü

Ālem-i ecsāmdan dahıy ulu

142. Süreti var her birinüñ muttasıl

Old'anuñ adı ḫayāl-i munfasıl

143. Keşf old'ol ālem aña ol gice

Görđi lā-büd her ne var ucdan uca/128 gidüp: gidip S/

27 S'de bu beyit ve öncesindeki beyit yer değıştirmiştir. 135 gidüben: gidiben/

19 a

Her biri bir dürlü lîkin bî-kerân
Tolu rûhânî firiştehler ‘ayân

140 Ol firiştehler aña virdi selâm
Didiler hayr-ı maqdem iy imâm²⁸

Ol aradan dağı olup ol revân
Uğradı bir bahra dağı bî-kerân

Bir firişteh bahrdan şuyı alır
Anı bir uğra döküp cārî kıılır

Oradan çok ırak irilüp ‘ayân
Her birisi bir yaña olur revân

Girü bir vādīye irdi muqtedā
Ki anda ne mübde’ olur ne muntehā

145 Bir firişteh anda dutmışdı maqām
Kuvveti çoğ ‘izzet ü kadri temām

Ol melek katına okıdı anı
Şordı ol dağı ol firişteh adını

Didi Mikā’il dimiş çoğ baña
Gel ki bunca vaqt göyerdüm ben saña

Müşkilüñ varısa baña söylegil
Hācetüñ var mı baña ‘arz eylegil

Didi ol kim bahrda her kaatre var
Bilürem hem yirde her ne zerre var

150 Yirde gökde her ne kim var bî-gümān
‘İlmine gün bigi olmışdur ‘ayân

28 140 virdi: virüp, hayr-ı maqdem: kim hayre maqdem S/ 142 uğra: arğaS/ 143 ırak: ırak,
irilüp: irilip S/ 144 irdi: irdi ol, olur ne: var u ne S/ 145 çoğ: çok S/ 146 okıdı: oğudı S/ 147
dimiş çoğ: dimişdür Haq S/ 149 kaatre var: kaatreyi, bilürem hem yirde her ne zerre var: bilür
ü berde dağı her zerreyi S/.

Göñline halkuñ ne nesne kim gelür
Gelmedin hem gelesin dağı bilür

Bilür ol kim hācētüm oldur hemān
Hāzz-ı nefis ü rüh bende yoğ 'ayān²⁹

Ol aradan dağı gidüben resül
Bulduğı ol ulu deryāya vuşul³⁰
19 b

Ol firişteh kim alup deryādan āb
Anı bir arğa dökerdi bī-hisāb

155 'Aql-ı evveldür ki Hāk'dan feyz olur³¹
Nefs-i külliye anı fā'iz kılur

Pes nüfūs-ı cüzviye anı nefis-i kül
Feyz ider rāzın sözün iste bul

Hālīk'ün fazlıdur ol deryā 'ayān
Kim aña ne ğavr vardur ne kerān

Hem ebed töludur andan hem ezel
Mevc durur Lā-Yezāl ü Lem-Yezel³²

'Aql-ı evvel Ādem'e oldı mişāl
Nefs-i kül Havvā'ya beñzer lā-mecāl

160 Ol ikiden oldı her nesne āşikār
'Aql u nefis ü cism ü cevher bī-mişāl

29 Bu beyit S'de 168. sıradadır. Bu beyit sonrasında S'de 393. beyte geçilmiştir. 152 bende yoğ: yoğ bende S/

30 Bu beyit olay örgüleri arasında geçişi sağlamaktadır.

31 155 feyz olur: feyz alır S/ 156 rāzın sözün: söz rāzı neyse, iste: isde S/ 157 fazlıdur: feyzidir.

32 S'de 398. beyittir. M'de bu beyit sonrasında S'deki 405. beyte geçmiştir. 159 lā-mecāl: lā-muḥāl S/ 160 ikiden: iken, bī-mişāl: bī-şümār S/ 161 ø olur: ü olar, vuşul: 'uḫül S/ 162 her ne kim var kā'ināt: u ne kim vardur nebāt S/ 163 'aşk: 'aql/ 165 resüle görünen deryā: ol ulu deryā ki görmüştü, kim aña yoğıdı ğavr-ile: k'ana hergiz yoğ-ıdı ka'r u S/ 167 sebḥiyye-y-le: mescūr, mevcuda: mevcüd S/ 168 şüret ecsāmı: şüret-i ecsām, hem: ø, hem: kim S/

Evvel eflāk olur daḥı vuşul
Hem nüfūs ol ikiden buldı ḥuşul

Pes ‘anāşır pes me‘ādın pes nebāt
Daḥı ḥayvān her ne kim var kā’ināt

Oldı insān āḥirü’l-emr āşikār
‘Aşķ u nefşile itdi anı Ḥaķ iḥtiyār

Dā’ire ol nokṭada irdi āḥire
Kim oradan başlamışdı ol dā’ire

165 Ol resüle görinen deryā ‘ayān
Kim aña yoĝıdı ğavr-ile kerān³³

Ol vücūd-ı muṭlāk olur bī-kelām
‘Āmme cümle ‘uvālıḫdan temām

Baḥr-ı sebḥiyye-y-le raḥmāna nefes
Hem heyülī ol ḫamu mevcūda pes

Şüret ecsāmı durur hem aña mevc
Hem gelür gider görürsin fevc fevc

20 a

Didügüm vādī ki aña yoḫdur kerān³⁴
Görmemişdür kimsene andan nişān

170 ‘Aḫıdan aña var bir ulu ṭavr³⁵
Ki aña hergiz kerān var ne ğavr

Oldur ol vādī bu söze dutma reyḫ
Vādī-yi ḥayretdür ol mülk-i ğayḫ

33 S’de bu beyitten sonra aşığıdaki beyit gelmektedir:

412. Daḥı anuñ ibtidāsı yoĝ-ıdı

Şöyle kim hiç intihāsı yoĝ-ıdı S/. 166 ‘āmme cümle ‘uvālıḫdan: āri her mecmū‘ var-
lıḫdan S/

34 169 yoḫdur: yoḫdur S.

35 170 aña var: añarudur (aruz hatalıdır), kerān var ne: ne kerān varu ne S/ 171 ḥayretdür ol:
ḥayret hem oldur S/ 172 oldur: ol durur S/ 175 var ne: ne vardur S/ 176 kim ol: k’evvel
S/ 177 bulmaḫ: bulmaḫ, varlıḫdan: varlıḫdan, olmaḫ: olmaḫ S/ 178 varlıḫ: varlıḫ S/ 182
yerde: berde, ya: vü S/ 183 k’olmaz: iremez S/ 184 ḥayr u şerr: şerr u ḥayr, ire gider: gide
irer S/

Oldur ol vādi ki oraya 'uķūl
İtmemişdür itmeyesidür vuşūl

Ġayb-ı ġayba rāst andan varılır
Reh-nümādur ol melek k'anda olur

Ĥāk ne k'anda varan yanar oda
Yā yile varur yā ġarķ olur şuda

175 Ĥācib-i dergāh durur ol melek
Ne orada encüm var ne ĥōd felek

Ol melek didi aña kim ol fenā
Ol bu varlıķdan ki görüne beķā

Ol beķāyı kime kim bulmaķ gerek
İşbu varlıķdan fenā olmaķ gerek

Gitse bu varlıķ ki olmışdur ĥicāb
Götürilür maĥbūb yüzinden niķāb

Ġaybet itmeyince senden bu vücūd
Nice ĥāzır olısar saña şühūd

180 Kendüziñi kıll fenā didüñse hū
Küllü şey'in ĥālik'illāh vechehū

Yanmasa pervāne şem' i bulımaz
Şem' yaĥılmaz-ısa nūr olımaz

Ĥatre-i nisān niķe kim ķatredür
Yerde bürr ola mı ya deryāda dürr

K'olmaz işbāt olmayınca maĥv
Şükr olur soñ[ra ilerü bu şaĥv]

20 b

Ĥayr u şerr evvel gerek maĥv-ı şifāt
Çün şifātlar ire gider maĥv-ı zāt

185 Dağı kalmaz anda keşretten nişān
Vahdet-i muṭlak kalur bī-şekk hemān³⁶

Ol resūle vird[i] bu evşāfdan
Ol kadar kim geçdi ol iz‘āfdan

Anda gördüğü nebī İdrīs idi
Şuğlı ‘ilm ü hikmet ü tadrīs idi

Varuban bişinci çarha ol imām
Mālik-i tamuyı gördi ol temām

Mevzi‘-i Merrīh hançer-dārdur
K’ehl-i zulm ü cevr ü kahr-ı nārdur

190 Ehl-i hūbs u fuḫşdur vü hem sitem
Katl u kīn ü nehb ü gāret hışm [u] hem

Olduğün anda çoḫ teşvīş ü bīm
Aña mālik didi yirine caḫīm

Oradan buldı şecā‘at hem zafer
K’itdi küfri kaḫrıla zīr ü zeber

Gördüğü ol gökde altıncı³⁷ melek
Müşterīdür k’oldı nūr ana bezek

‘Āmir ü muşlihdür u hem ‘ādil ol
Nīk hūlḫ u ‘ālim u hem ‘āmil ol

195 Bu şerīf evşāfdan ucdan uca
Aña çoḫ kısmet virildi ol gice

Ol yidinci gökde gördüğü melek
Kamudan yüce zūḫaldür dutma şek

Naḫsdur sa‘d aña itdükde nazar
Çoḫ olur anda sa‘ādetden eşer

36 Bu beyitten sonra S’de 361. beyite geçmektedir. / 188 gördi ol: gördüğü S/ 190 vü: ol

37 Aruz hatası düzeltilmiştir./ 193 ol gökde altıncı: altıncı gökdeki S/ 197 çoḫ: çoḫ

- Bu su'ūd-ıla ki var ucdan uca
İttişāl-i sa'd itmiş ol gice
21 a
Ol sa'ādetden anı itmişdi iktisāb
Kim olamazdı muhīt aña hisāb
- 200 Cümlesin itdi resūle ol nişār
Zi sa'ādet ki aña Hāk'dan oldu yār³⁸
- Sidre durur ol sekizinci felek
Ucdan uca toptolu durur melek
- Adıdur kürsī ü hem zātu'l-bürüc
Aña iderler firiştehler 'urüc
- Ol melā'ikdür sevābit ki anda var
Her biri bir yirde itmişdür karār
- Mıntıkayla hem cenüb u hem şimāl
Olmış anlara şavāmı' mäh u sāl
- 205 Her biri bī-hadd 'ibādet eylemiş
Zikrile tesbīh 'ādet eylemiş
- Yoğdur anlarda fütür irte gice
Zikrile taq̄dīside ucdan uca
- Ol sevābit hem resūle bī-şümār
İtdiler anda sa'ādetden nişār
- Andağı rühānīler ucdan temām
Virdiler aña taḥiyyetle selām
- Ol ağaç kim rıf'at idi pāyesi
Yir ile gök tolu idi sāyesi
- 210 Çarḥ-ı 'āzamdur zemīn ü āsumān
Kamusı anuñ içinde uş 'ayān

38 200 ki aña haq̄dan oldu yār: ki oldu Haq̄dan aña yār S/ 206 taq̄dīside: taq̄dīsdür S/ 211 -i: u, cevheriyyetle bu: cevheriyyetdür ü S/ 215 besleme: zulmet-i /

Dört deryâ şüret-i madde yakîn
Cevheriyyetle bu cismiyyet hemîn

Ol melâ'ik k'anda görmüşdi ol gice
Zıkr ü tesbîh işleri ucdan uca

Ol nüfûs idi mücerred cümle pāk
Nûrıla olmuş laṭîf ü tāb-nāk

21 b

Maddenüñ âlâyişinden her biri
Dağı her şehvetden olmuşdı berî

215 Şehveti terk it ki rāḥat bulasın
Besleme cismi ço kim nûr olasın

Kalmağıl bu lezzet-i cismāniye
Ki irişesin rāḥat-ı rûḥāniye

Ço heyülî naqşını bulduñ kemāl
Ne kemāl ol kim aña irmez zevāl³⁹

İşbu zulmetden kalırdı lâ-cerem
Kuds mülkine uramazdı kadem

Çünkü tevḫîk idi aña hem ṭarîk
Çomadı anı bu 'âlemde refîk

220 Rûḥ-ı nefsāniyi itdi ihtiyār
Lâ-büd irdi maqşada ol baḥtiyār

Rûḥ-ı nefsānî işidür luṭf u ḥilm
Dağı evşāf-ı İlāhî fazl u 'ilm

Ārzū-yı 'âlem ü nûr u ziyā
Şevk ü zevk ü bâri-gāh-ı kibriyā

39 Bu beyitten sonra S'deki 322. beyite geçilmektedir./ 218 zulmetden: zulmetde S/ 222 ârzū-yı 'âlem ü: ârzüsü 'âlem-i S/ 223 u: -ı, ikiden: ikiyile S/ 224 yatmak: yatmağ S/ 225 ḥör: ḥār, vir yime yim biñ uyumaya: var behāyim bigi uyıma S/ 227 yime yimden: behāyimden S/ 230 kuvvetler: kuvvettür S/

Hişm u şehvet rūh-ı hayvānī işi
Ki ol ikiden helāk olur kişi

Cehldür rūh-ı tabī'ī pīşesi
Yatmağ u içmek yimek endīşesi

225 H̄ōr olur rūh-ı tabī'īye uyan
Vir yime yim biñ uyumaya uyan

Rūh-ı hayvānī durur dīv-i la'īn
Rūh-ı nefsanī melek durur yaqīn

Dīve uyma vü yime yimden kesil
Var meleklerle felekde cilve kıl

Mescid-i Ākşā ne nesnedür dimāğ
K'oldur arada yaqılır 'aqla çerāğ

22 a Ol mü'ezzin didügümdür zākire
K'oldur getirür kamu hayrı h̄ātıra

230 Kuvvet-i fikriyye durur ol imām
Enbiyā bāqī-yı kuvvetler temām

Ya'ni ol kim 'aqla mecmū'ı kuvā
Tābi'iydi ol olara pīşvā⁴⁰

Lā-būd aña kimse māni' olmadı
Maqşada irdi burada qalmadı

'Aqla tābi' olsa gerek bu kuvā
Tā ki yoluñ urmaya dīv-i hevā

Bu kuvāyı vü hevādan h̄ōş kesil
Bir melek olduñ muqarreb bellü bil

40 231 ya'ni: ma'ni S/ 234 bu kuvāyı vü hevādan: ço hevāyı vü kuvādan S/ 235 olabilürken: olı bilürken S/ 236 yiri: biri S/ 237 çıqduğı: çıqduğı, ayaklu: ayahlı S/ 238 dir: didi S/ 240 yire ki aña: mülke k'aña S/ 244 her ki: herçi S/ 245 kamu naqışı: ol kamer nefside S/ 246 nīst-eniş: müste'nes.

235 Olabilürken firîşteh hayf ola
Kim kişi özin behâyimden kıla

Penc hiss şeş cihetden ol berî
Ger dilerseñ kim bulasın ol yiri

Çıkduğı ol on ayaklu nerdübân
Hiss-i zâhirdür vü bâtın bil ‘ayân

Olduğı-y-içün gereklü bu havâs
Gümiş altun dir aña ol Hâk-şinâs

Başılıp geçilmeyince ol nerdübân
Kuds-ı küddüse irülmez bî-gümân

240 İşbu onı ayağuß altına al
K’iresin bir yire ki aña yoğ zevâl

Mülk nice mülk ucdan uca nür
Rûh [u] reyhân cümle vü zevk ü sürür

Çârğ-ı evvelde göründüğü melek
Mâhdur key aña anı dutma şek

Yarusı günden anuß pür-nür olur
Yarusı peyveste anuß muzlim qalür

22 b

Tâ bileler her ki anuß altında var
Bî-ğarâr olur u hem nâ-pâyidâr

245 Niçün İsmâ‘îl şeklinde aña
Kamu nakışığı göründi eydem saña

Anuß-içün ki ola nîst-eniş resûl
Kim anuß neslinden idi bî-şek ol

Ol ikinci gökde gördüğü melek
Ol ‘Uğariddi yağtın bilmek gerek

Sa‘d olur çünki sa‘de ire ol
Nağs olur çünki nağsa bula yol

Lā-cerem yarusınıñ adı oldı kār
Ne didiler dağı yarusına nār

250 Ol ki olıcağ yol üçünci felek
Gördi oturur anda bir zībā melek

Hāzır anda rāhat u zevk u sürür
Nürdan yapılu anda çoğ kuşür

Lā-cerem cennet didi aña resül
Zühreye rızvān bu sözi kıl kabül

Gördüğü dördünci gökdeki melek
Şems durur şems anı bilmek gerek

Ol kevâkib pâdişâhıdır yakîn
Taht u kişver anuñ tâc u nigîn

255 'İzz ü rif'at anuñ nūr u ziyā
Kudret ü hem kuvvet ü zīb u bahā

Sa'd u hem şâhib-i ferâset durur ol
Ehl-i kudr u hem riyâset durur ol⁴¹

Andan artuğ ârzu yoğdur baña
Hâcetüm budur kamu didüm saña

Bu vücûdı kılmışam mağv [u] fenā
Kim bulam anuñ vücûdıyla bekâ

23 a

Çün bu sözi añladı andan melek
Hem söz ol hâzretde ol resme gerek

260 Didi erni diyü Mūsî itdi hitâb
Len terânî diyü aña irdi cevâb

Hazz-ı nefsanî komamışdı kelîm
Vaşfila itdi aña tecellî ol kerîm

41 Bu beyit S'de 360. sıradadır. Bu beyitten, S'deki 169. beyite dönülmüştür./ 257 artuğ: artuğ S/ 259 çün bu sözi anladı: çünki bu sözi anladı, hem: kim S/ 260 irdi cevâb: irdi aña S/ 262 aña mağşûş: aña mağşûz.

Pes kelāmıla aña maḥşūş eyledi
Tūrda anuñıla söz söyledi

Ḥazz-ı nefsanīden anda çün beḳā⁴²
Varıdı irdi len terānīden nidā

Ḥazz-ı rūḥuñ çünki terkin urmadı
Lābūd ol ḥalvet-serāya irmedi

265 Gitmeyince ḥazz-ı nefis ü ḥazz-ı rūḥ
Devlet-i vaḥdet nice ola fütūḥ⁴³

Ḥazz-ı rūḥānī çü senden oldı dūr
Zātıla ider tecellī ol zuḥūr

Saña koyulmışdı bu ḥvān-ı kerem
Girü saña old[ı] rūzī lā-cerem

Kimse kimse kısmetini yiyimez
Kimse Ḥaḳ emrine niçün diyimez

İstedi bu ḥvān[ı] bulmadı kelīm
İstemedin virdi anı saña kerīm⁴⁴

270 Devlet istemegile gelmez ele
Devlet ol kim seni isteyü gele

Rūzi olmaduğın itmegil taleb
Ne durur bī-fā'ide renc ü ta'ab

Ol melek girü elin alup 'ayān
Perdeleri götürüp oldı revān

Bir yire vardı ki çoḥ anda zamān
Ne 'anāşır ne felek ne ḥod mekān

42 263 nefsanīden: rūḥānī S.

43 Bu beyit S'de yoktur. 266 ol: uş S.

44 S'de 268 ve 269. beyit yer değıştirmiştir./ 269 bu ḥvān[ı] bulmadı: vulmadı bu ḥānı, anı saña: saña anı S/ 270 isteyü: isdeyü S/ 272 alup: alıp S/ 273 çoḥ anda: anda yoḥ S/ 276 ol: k'ol, altında: elinde S/ 277 eriyüben: eriyiben S/ 278 yir ü: yire vü, itdi ol: ol itdi S.

23 b

Fehm vehm ü ol arada hayrân-ıdı
‘Aql dahı anda ser-gerdân-ıdı

275 Ol maķāma çünki bulındı vuşul
Heybete düşdi ol arada resul

Ol ganî-yi muṭlak-ıdı bu fakîr
Lâ-büd oldı heybet altında esîr

Heybetinden rabbü'l-erbâbüñ türâb
Ne ‘aceb ger eriyüben olsa âb

Çünki virdi yir ü göge ki vücüd
Bu rükü‘a vardı itdi ol sücüd

Çün rükü‘ıla sücüdü kıldılar
Heybetile şöyle hayrân kaldılar⁴⁵

280 Hâzretinde çün anuñ destür ire
Bu rükü‘vü ol sücüdından dura

Qorhup andan her ki heybet almaya
Añma anı ehl-i îmân olmaya

Hâq’dan irişdi nidâ kim gel berü
Perde yoḥdur arada durma gerü⁴⁶

Çünki varlık gitdi senden ser-te-ser
Qaldı birlik ikilikden yoḥ eşer

Ol nidâ anı şöyle bî-hüş eyledi
Kim ne kim gördi ferâmûş eyledi

45 279 heybetile: heybetinden S/ 280 hâzretinde: hâzretinden S/ 281 qorhup: qorhup, ehl-i: k’ehl-i,

46 Bu beyit olay akışını göstermektedir. Mesnevi’nin sonunda perdeler aradan kalkıyor. Ancak S’de bu ifadeler 193. beyittedir./ 283 varlık gitdi senden: senden gitdi varlık S/ 284 şöyle: eyle, kim: hem S/ 285 fehm ü vehm: vehm ü fehm, aḥsen: hiss S/ 286 varlığı maḥv u fenâ: andan evşâf-ı beşer S/ 291 [u] ḥarf: u zarf.

285 Gitdi fehm ü vehm ü hiss ü hayāl
Aḥsen aña perde ‘aql idi ‘iḳāl

Zāyil oldı varlığı maḥv u fenā
Aña gösterdi cemālini bekā

Kıldı menzil ḳurb-ı ev-ednāyı ol
Buldı sübhānellezī esrāyı ol

Girü iriḣdi aña Ḥaḳ’dan nidā
Merḥabā gel iy ḥabībüm merḥabā

24 a

Ol nidādan ṣaḥve iriḣdi imām
Maḥv gidüp geldi aña Ḥaḳ’dan selām

290 Ne ol nidāda var ıdı ṣavt [u] ṣadā
Ne selāmında anuñ ḥarf u hicā

Nuṭḳ-ı cismānīye olur ṣavt [u] ḥarf
Nuṭḳ-ı nefsanī degül muḥtāc-ı ḥarf

Pes girü ḥazretten iriḣdi nidā
Ol resüle kim baña itgil senā

Didi iy ehl-i celāl u kibriyā
İdemezem ben saña lāyık senā⁴⁷

Her senā kim ḥarf u ṣavtıla gelür
Lāyık-ı küllī vü cüzvī olur

47 S’de bu beyitten sonra aşağıdaki beyitler gelmektedir:

206. Saña lāyık mahmedet gelmez öge
Pes kişi sini ne resm-ile öge
207. Anda kim yoḥdur hudūd-ıla rüsüm
Āciz ü bī-bāl ü per kalur ulüm
208. Anda kim hayret düşer ‘aql u dile
Söz buradan iriḣi bilür dile
209. Savt u harf olmuḣ durur her söze zarf
Zarf olamaz pes senüñ vasfuña sarf
210. Müntehīdür söz sıfāt lā-yentehī
İremez lā-yentehīye müntehī

295 Pes ne küllî vü cüzvîsin 'ayān
Ben senāñi kim idebile beyān⁴⁸

Medḥ iden memdūḥ key bilmek gerek
Pes aña lāyık senā kılmak gerek

Çün senüñ zātuñi kimse bilemez
Lā-cerem kimse senāñi kılamaz

Nicesi kıla senā bir zerre ḥāk
Kim saña lāyık ola iy zāt-ı pāk

'Aql-ı künhünde senüñ bī-bāl ü per
Nefs zikründe senüñ bī-pā vü ser

300 Bizde 'acz u faqr sendedür ğınā
Pes sen it girü saña lāyık senā

Çün senādan 'acz gösderdi resül
Ol senānuñ yirine oldu kabül

Anda kim kudretten var 'izz ü bekā
Tuḥfe nedür 'acz u faqr ile fenā

Pes didi aña Ḥāk ki maqşūduñ digil
Ḥācetüñ ne ise baña 'arz eylegil

24 b

Didi senden seni isterem hemīn
Ḥācetüm kim var hemīn budur yaqīn

305 Ümmetüme rahmet eyle iy ğafūr
Kıl olardan luḥf idüp qahruñi dūr

Ḥāşıl oldu anda cümle ḥāceti
Biñ icābet buldı her bir da'veti

48 295 pes: sen, ben: pes, ide bile: ide böyle S/ 296 memdūḥ key bilmek: memdūḥımı bilse, kılmak: kılsa S/ 298 kıla: ide S/ 300 faqr: faqr u S/ 301 gösderdi: gösterdi S/ 302 kudretten var 'izz: kudret var u 'izz S/ 304 isterem hemīn: isderem yaqīn, hemīn budur yaqīn: yaqīn budur hemīn.

Vahy olan oldu aña ol gice
Kimse ol vahyi bilmez kim nice

Vahy iden bilür anı ol hemîn
Kimse bilmez dağı ol rāzı yağın

Söz ki ol bî-şavt [u] lafz u harf ola
'Aql anı ne kıyāsıla bile

310 Farz oldu ol gice şavm [u] şalavāt
Dağı hacc u hem cihādile zekāt

Ol gice olmışdı aña her nesne 'arz⁴⁹
Ümmete elli namāz olurdu farz

Biñ kezîn dergāha itdi ol niyāz
Tā ki elliden bişe indi namāz

Ümmete va' de oldu anda mağfıret
Nuşret ü feth ü zafer hem memleket

Çün mübārek olup aña ol sefer
Buldı kamu ārzūsına ol zafer

315 Ol seferden döndi ol gice girü
Kamusını görüben geldi berü

Şubh kim geldi şahābe ser-te-ser
Viridi mi' rāc işin anlara haber

Ka'beden tā Mescid-ı Ākşā temām
Her ne kim gördiyise yolda ol imām

Ādemī vü vaḥş ü tayr u kārvin
Kandaydı her birin didi 'ayān

25 a

Çün tefahhuş idüp eyle buldılar
Şıḥat-ı mi' rāc[ı] rüşen bildiler

49 311 ø olmuşdı: ki olmuşdı S/ 312 indi: irdi S/ 318 vaḥş ü tayr: tayr ü vaḥş S/ 321 kâfir: mülhid S/ 323 tur yirinde indi: tûrı perde itdi, sözi: sözün S/

320 Her ki mi' rāc işine münkir ola
Mü'min olmaya yakīn kāfir ola

Çünkü var bu hāle āyāt u hadīs
Aña münkir kāfir ola vü ḥabīs

Zī resūlullah ki aña virdi kerīm
Anı kim bulmadı 'İsī vü kelīm

Ṭur yirinde indi aña bir şu'le nūr
Ḳurbdan bir sözün itdi bunı dūr

Uş resūlullah şol resme ki şem'
Nūr oldı nūr irş dut söze şem'⁵⁰

Keşf-i esrār u işārāt-ı mi' rāc⁵¹

325 Çün didüm mir'ācdan cismānīyi
Şerḥ ideyin işit rūḥānīyi

Bu didüğüm sözde var durur rumūz
Ol ḥaḳāyıkdan rumūz içre künūz

Gice anuñ oldı Mi' rāc-ı resūl
Tā ki bula ḳudsa bir demde vuşul

Bī-zamān irecegi yire ire
Bī-mekān varacağı yire vara

Gicede çün kim şevāgil kim olur
Nefs meyli mebbe-i muḥkem olur

330 Māni'-i ḥis gice olur munḳaṭı'
Perde-i eşğāl daḫı mürtefi'

50 324 nūr irş: nūra irip S/

51 S'de bu başlık "Der-beyān-ı Keşf-i Esrār-ı Mi' rāc-ı Resūl" olarak yer almaktadır. Başlıktan sonra gelen beyit S'de başlıktan öncedir. 326 durur: dürlü, ḥaḳāyıkdan rumūz içre: rumūz içre ḥaḳāyıkdan S/ 327 anuñ oldı: anuñ-çun oldı S/ 329 kim: hem S/ 331 yār müddetden: pāyibendinden S/ 332 irebilür ol infişāl: idebiür ol ittişāl S/ 333 Ḥis u ḥvāb: Ḥis-i ḥvāb, bī-dārılık: bī-dārılık, hüşyārılık: hüşyārılıḫ S/

Olsa nefis ārāyiş-i tenden arı
Bir ‘alāyık yār müddetden berī

Bir nefesde buradan bī-intikāl
Mebde’i irebilür ol infişāl

25 b

His u h‘āb u ‘aқldur bī-dārlik
Hem anuñdur dā’imā hüşyārlik

Ya’ni ‘aқl u hiss arasında yaқtın
Cezb itdi anı rabbi’l-‘ālemīn

335 Ra’d u berқ ol kim yuқarudan iner⁵²
İnüp oldı zā’il evşāf-ı beşer

‘Ālem-i ‘ulvīden irişüp sebeb
Gitdi andan şehvet ü hırş u gāzab

Hāzz-ı nefsanīden oluban arı
Hāzz-ı rûhānīden oldı ol berī

Rûh-ı qudsī geldi aña nāgehān
Lā-ilāhi’llallāh alnında ‘ayān

Ya’ni aña ki anı göre bī-gümān
Lā-ilāhi’llallāh olurdu ‘ayān

340 Giderik şekil gelür idi yaқtın
İkiliksüz vaḥdet olurdu hemīn

Dürrile yāқütan ol bāl ü per
K’anda var idi nedür ol nām-ver

Ya’ni anı naқşa getürse ḥāyal
Bulınaydı anda bu resme cemāl

52 335 ra’d u berқ: berқ ü ra’d, yuқarudan: yuḥarudan, inip: inüp S/ 337 oluban: olıban, ol: hem S/ 338 Rûh-ı qudsī geldi: Rûh-ı quds geldügi S/ 339 ya’ni aña ki anı göre bī-gümān: ya’ni anuñ yüzindeki naқş u nigār, Lā-ilāhi’llallāh olurdu ‘ayān: sırr-ı tevḥidi iderdi āşikār S/ 340 giderik şekil gelür idi: gider-idi şekk ü gelürdi S/ 341 ol: iy S/ 345 qudsiyi: kuddüsi S/ 346 duracaқ: duracaḥ S/ 348 kıldıñ: kıldıñ S/ 349 қardaşum: қardaşum

Ol ki rühü'l-ı-kuds didi dur örü
Niçe yatarsın uyan [u] gel berü

Dimek idi terk it bu ğafleti
Kim bulasın cāvidāne devleti

345 Kudsı kaşd it eyle kudsiyi taleb
Kim talebdür maṭlebe irmege sebeb

'Ālem-i kudsı heves itgil müdām
Kim duracağ yir degüldür bu maḳām

Āfetinden nefsün olursañ berī
Varduñ olduñ kuds ehlinüñ biri
26 a

Nişe kılduñ ço bu fānī kül-ḥanı
Nicedür gel gör bu bākī gülşeni

Qardaşum didügi aña Cebra'l
Qorhuñı gider dimekdür bellü bil

350 Qardaş olan qardaşa hem-cins olur
İns ünsi cinsden ḥāşıl olur⁵³

Çün melekde çoğ olur heybet 'azīm
Düşer anı görenüñ göñlüne bīm

Qardaşum didi resüle lā-cerem
Kim gide göñlinden anuñ vehim

Qorqaram didügi düşmenden resül
Kim cevābını resülüñ virdi ol

Dimek idi vehm ki oldur düşmenüñ
Şerrini ben def idem andan senüñ

53 350 ḥāşıl olur: ḥāşıl kıılır S/ 352 vehim: ḥavf u ğam S/ 353 qorqaram: qorqaram S/ 354 andan senüñ: senden anuñ S/ 355 Şeyṭānū'r-racīm: Şeyṭān-ı racīm, şaklaya: şahlaya, Raḥmānū'r-raḥīm: Raḥmān-ı raḥīm S/ 356 bī-zārlıq: bī-zārlıq, hüşyārlıq S/ 358 uğrıdur: uğrı vü S/ 359 cismī'i: ḥissiyī S/ 361 ol: iki S/ 362 bī-zamān: bī-zebān S/ 363 diyeyin: diyeyim

355 Vehm durur dīv Şeytānū'r-racīm
Şaklaya andan seni Raḥmānū'r-rahīm

Hāfızadur gönlüñe bī-zārılık
Zākiredür cānuña hüşyārılık

Yoldaş eyle ol ikiyi kendüñe
Tā ola imīn yoluñ öñden soña

Vehm uğrıdur ḥarāmīdür ḥayāl
Geç bulardan maqşada bulduñ mecāl

Rūḥ-ı kuds ardınca neydi gitdügi
‘Ālem-i cismī’i ol terk itdügi

360 ‘Akl-ı fa‘āl ola didügüm Burāk
Kim ayağı yüce idi yüzi aq

Ol ayağı uzunı ol kim bu ‘aql
Tiz ider idecegi yire naql

Aña ne ḥayyiz var ne ḥod mekān
Mebdeye irişebilür bī-zamān

26 b

Atdan alçaq olduğı eşekden yüce
Diyeyin ma‘nīsini anuñ nice

Ma‘ni ol kim ‘aql-ı kül andan ulu⁵⁴
Līk cümle ‘aql-ı cüzvīden bu ulu

365 Ol ‘uqūl-ı ‘aşrdandır bu biri
Kāmil ü kamu rezāilden arı

Ehl-i ḥikmet dir aña ‘aql-ı kamer
Rūḥ andan alur ebdān-ı beşer

54 364 kül andan: küldendi alu, bu: ø S/ 365 arı: berī S/ 367 kim anı: anı kim S/ 368 olsa gerekdür daḥı: ol gerekdi k’ol S/ 370 şüretde: şüretten S/ 373 maqşadın irmeğe: maqşada irmekten S/ 374 olıcaq: olıcaḥ, anı: anda S/ 375 ḥarāb: ḥicāb S/ 376 çıkarup: çıkarup S/ 377 aña ki vehm-i dīv: bilgil ki dīv-i vehm

Aña Qur'an rûh-ı a'zam urdı ad
Kim anı Qur'an didi kı l i 'tikād

Çün anuñla rāstdur insān işi
Olsa gerekdür dağı anuñ yoldaşı⁵⁵

Çünkü olamaz rāst merkebsüz sefer
Merkeb adın urdı aña peygamber

370 Anuñiçün geldi ol şüretde ol
Tā gönülden meyl ide aña resül

'İllet-i zam çünkü cinsiyyet gelür
Meyl-i cinsüñ rāst cinsiyye olur

'Ālem-i hissīdeyiken ol imām
Ol Burāk olmadı hergiz aña rām

His durur akl boynında kemend
Mağşadın irmege aña pāy-bend

Hiss şerrinden olıcağ nefis dūr
Āyine olup ğayb ider anı zuhūr

375 Nefse kim qudsī durur min külli bāb
Hırş u şehvetdür ki olmışdur ħarāb

Anı rühü'l-quds hissinden temām
Çıkarup itdi Burāk'ı aña rām

Ol kişi kim aña dur gitme didi
Anı key aña ki vehm-i dīv idi

27 a
Diler idi ki anı mağşaddan koya
Ĥāşa muhliş kul ki ol dīve uya

Vehm añağıl ki ol vesvāsdur
Vesvese işi adı ħannāsdur

55 Aruz hatası düzeltilmiştir.

380 Külhan-ı süflî durur divûñ yiri
Gülşen-i kıuds ehlidür andan berî

Aña dur diyen zen-i şāhib cemāl
Kim durur taḥkīkıla şorsañ ḥayāl

Hüsn[i] var lîkin müzevver rengdür
Rengine aldanan anuñ tengdür⁵⁶

Ṭaş[1] hōş reng içi nā-pāk u pelîd
Her belāya dām u her şerre kilîd

Hem firîb-ende durur bed-‘ahd u rîv
Hem yalancı bî-vefā şöyle ki dîv

385 ‘Ālem-i süflîye virüp reng ü bûy
Anı ‘arz itdi aña ol bî-şerm rûy

Tā ki bunda kıala itmeye sefer
Kıudsa irişmege bulmaya zafer

Bunda kıala zār u anda gitmeye
Diledügi maқşüdına yitmeye

Uymadı sözine mā-zāğa’l-başar
Gitdi rûḥü’l-kıuds öñince rāh-ber

Göyşe idi anda aña ol resül
Dünyāyı itmiş olur idi kıabül

390 Aldamış olur idi anı ḥayāl
Dünyāya ki anuñ sevüsidür vebāl

İḥtiyār idüben bu külhanı
Terk itmiş olur idi ol gülşeni

Datar-ıdı lā-cerem zı‘fu’l-ḥayāt
Dünyāda ‘uқbīda hem zı‘fu’l-memāt

56 382 tengdür: nengdür S/ 387 maқşüdına: maқşadına S/ 390 sevüsidür: sevisidür S/ 391 idüben: idibenüñ S/ 392 datar-ıdı: dāver idi

27 b

Üç kadeh kim biri şîr-idi yakîn
Bir[i] âb u biri hamr iy dürbîn

Şu durur rûh-ı tabî'î bî-gümân
Kim nümâ vü neşv andandur 'ayân⁵⁷

395 Hamr nedür rûh-ı hayvânî durur
Şîr nedür rûh-ı insânî durur

Hamra beñzer rûh-ı hayvânî yakîn
Şehvet ü hırs anda hem qahr u kîn

Şîre beñzer rûh-ı nefsanî şerîf
Hem gıdâdur ol müfid ü hem laţîf

Rûh-ı hayvânî[ye] ki hamr-ıdı ol
Meyl eylemek dilemişdi resûl

İçmege komadı anı rāh-ber
Virdi şerrinden anuñ aña haber⁵⁸

400 Hamrdan içse resûl-i girdigār
Rûh-ı hayvânîyi itmişdi ihtiyār⁵⁹

Pes resûl u ol firişteh bî-hisāb
Perdeler kat' itdiler min külli bāb

Ol melekle bir yire vardı resûl
K'anda kimse bulmadı bulmaz vuşûl

57 394 neşv andandur: neşvdür andan S/ 395 nedür: ne durur S/ 397 hem: kim

58 S'de bu beyitten sonra aşağıdaki beyitler gelmektedir:

318. Her müsâfir kim bula dānā-delîl
Yoldan azıp olmaya hergiz zelîl

319. Çünkü müşfik ola vü dānā refîk
Togru düşer n'ireye varsañ tarîk

320. Ol kişiye kim ide azm-i sefer
Şartı ol kim o bula gey rāh-ber.

Bu beyitten sonra 317. beyitten 321. beyite geçilmiştir.

59 Bu beyitten sonra S'deki 321. beyitten 433. beyite atlamış. 403 keşf olundu: keşf oldu vü S/
404 aña anda: anda aña S/ 405 olup andan: olup anda

Nür-ı zulmetden çü yitmiş biñ hicāb
Keşf olındı getürildi niķāb

İrdi anda k'ol durur mülk-i beķā
Üdnü minnī geldi añā anda nidā

405 Olup andan kendüliginden berī
Gördi rüşen şöyle kim var ol yiri

Ol liķāyı gördügi şādıķdur
Şöyle ki anuñ zātına lāyık durur

Ne cihet var-ıdı anda ne mekān
Ne haber var-ıdı vü ne hōd zamān⁶⁰

28 a

Ne metā var-ıdı vü ne keyf ü kem
Ne ziyāfet var-ıdı ne vaż ' hem

Ne orada melek var-ıdı ne eyn
Ne sükūn u cünbüş ü ne vaşl u bayin⁶¹

410 Yoğ-ıdı in yef' al ü in yenfā ' il⁶²
Muttaşıl yoğ-ıdı vehm-i munfaşıl

İnfi 'āl u fi 'ldendi ol berī
Dağı cismiyyetden olmışdı arı

Yoğ-ıdı anda ķurb u bu 'd u ķabl u ba 'd
Yevm ü leyl ķavm u taht u naħs u sa 'd

Hem melek fikr itdüğinden hem beşer
Yoğ-ıdı ol hāzretde bir zerre eşer

Tolu 'izz [u] ķudret-idi vü ğinā
Hem hāyātıla celāl ü kibriyā⁶³

60 407 ne: hem ne, hāyız: haber, vü ne: ne S / 410 vehm-i: vü hem

61 Bu beyit S'de yoktur.

62 http://www.tasavvufdergisi.net/Makaleler/1889921172_35_11.pdf

63 Bu beyit S'de yoktur. 417 didüğün: didügi S/ 421 'ulvī biri: yüceliği bir (S).

415 Ol vücūda urmışdı imkân-ı kadem
Muṭlakā olmuş vücūb-ıla kıdem

Varlığı içinde güneşden ol 'ayān
Ġāyet-i lutf-ıyla kāmudan nihān

Baña yakın gel didügin Ḥaḳ aña
Ne dimekdür diyeyim gūş ol baña

Ya'ni ġayrı ƙo ki benüm olasın
Nefsüni terk it ki beni bulasın

Ƙurb iki dürlüdür dir ehl-i ma'rifet
Ƙurb-ı menzil biri ƙurb-ı menzilet

420 Ƙurb-ı menzil ol arada yok durur
Menzilet ƙurbı kerānsuz çok durur

Hem yücelik ikidür bilgil 'ayān
Bir mekānet 'ulvī biri [ol] mekān

Yüce bilgil sen mekānetle ol biri⁶⁴
Kim mekān yüceligindendür yiri

28 b

Ol nebī kim ḥilƙatı levlākdür
Nerdübānı pāyesi eflākdür

Ol gice ki aña virildi mertebe
Hem mekānet buldı vü hem menzilet

425 Orada ḥazretten irdügi nidā
Ol resüle kim baña itgil senā

Şükr ü ni'met istemekdür ol 'ayān
Ni'metine ḥod anuñ yoƙdur kerān

'Acz ol kim şükr ü ni'met devleti
Ḥaƙdan ister iki dürlü ni'meti

64 422 biri: yiri, yiri: beri S/ 423 ḥilƙatı: ḥil'atı S/ 424 ol gice: k'ol gice S/ 426 şükr ü: şükr-i, yoƙdur: yoƙdur S/ 327 şükr ü: şükr-i, ister: isder S/ 328 ni'met ü: ni'met-i S/ 429 iki şükr anuñ: anuñ iki şükr S/ 430 şükrin: şükrini

Ni‘met ü tevfiķ u şıhhat bī-gümān
Ki_ol ikisüz şükr olamaz ‘ayān

Her birine iki şükr anuñ girü
Vācib olur şükr idenlere kamu

430 Pes anuñ şükrin itmekdür muhāl
‘Aczdur çäre daħı yokdur mecāl⁶⁵

Didügi kim irdi bir heybet baña
Kim unuttum gördüğüm öñden şoña

Dimek olur çünki vaħdāniyyete
Düşüp oldum ğarķ ferdāniyyete

Bu baka gitdi fenā deryāsı cüş
İdüp oldu maħv benden ‘aql u hüş

Gidüben benden enāniyyet kamu
Kalmadı hergiz arada ğayr-ı hū

435 Varlıg oldur her ne kim var az u çok
Andan artuķ hīç arada nesne yok

Aħmedī mi‘rāc esrārın saña
Keşf itdi ğüş olduñsa aña

Vaħdetüñ çok dürlü rāzın bilesin
Göñlüñi baħr-ı haķāyık kılasın

29 a
İşbu esrārlar cāndadur nihān⁶⁶
Uş şevāb-içün saña itdüm ‘ayān

Tā resülüñ rütbetini bilesin
Kendöziñi aña pey-rev kılasın

65 Bu beyitten sonra S’deki 461’den 483. beyte geçilmiştir. 432 ğarķ: ğarķa S/ 433 bu: çün, fenā: beķā, idüp: idip, ‘aql u hüş: ‘aql hüş S/ 434 gidüben: gidüben S/ 435 oldur her: ol durur ø, artuķ: artuķ, yok: yoķ

66 338 esrārlar cāndadur: esrārı ki cāndandur S/ 441 ümīziyle: ümmīdine

440 Tā ki ola saña kıyāmetde şefî'
Menzilüñ firdevsde ola refî'

Cān u dilden zıkr ider Aḥmedî
Raḥmed ümîziyle dā'im Aḥmedî

Dünya 'uḳbada anı Haḳ şād eyleye
Ki Aḥmedî'yi ḥayr-ıla yād eyleye⁶⁷

Ol nebînüñ hicretinden bil 'ayān
Yıl sekiz yüz ü sekiz-idi bî-gümān

444 Şayu-yıla rāst işbu 'ıḳd-ı dūr
Dört yüz dānedür hem ellidür

Kaynaklar

- Akahn, M. (1994). Ahmedî'nin dili birkaç söz. *TDAY-Belleten 1989*, s. 9-153.
- Akdoğan, Y. (1989). Mi'rac, mi'rac-nâme ve Ahmedî'nin bilinmeyen mi'rac-nâmesi. *Osmanlı Araştırmaları IX*, s. 263-310.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Buran, A. (1996). *Anadolu ağzlarında isim çekim (hâl) ekleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Çetin, M. N. (1952). Ahmedî'nin bilinmeyen birkaç eseri, *TD, II/3-4*, s. 103-108.
- Daşdemir, M. (2014). *Oklama yöntemiyle Türkçenin yapısal-işlevsel söz dizimi*. Erzurum: Eser Yayınları.
- Eker, S. (2002). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (2009). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gülsevin, G. ve Boz, E. (2010). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hacıeminoğlu, N. (1984). *Türkçede edatlar*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Hunutlu, Ü. (2015). *Köktürk ve Uygur Türkçesinde yan cümleler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin ses bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Köktekin, K. (2008). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Fenomen Yayınları.
- Mert, O. (2002). *Kutadgu Bilig'de hâl kategorisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Ü. Sos. Bil. Enstitüsü.
- Ünver, İ. (1977). Ahmedî'nin iskender-nâmesindeki mevlid bölümü. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, s. 355-411.
- Vural, H. ve Böler, T. (2015). *Ses ve şekil bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.

67 Sonrasında S'de bir beyit daha bulunmaktadır:

495. Evveli-y-idi Rebi'ü'l-âhîrüh

K'oldı 'ıḳdı nazm işbu gevherüh. 444 şayu-yıla rāst: barmağun aḳdinde, dānedür hem ellidür: dāneyle toḳşan dānedür

Extended Summary

Miraj is an Arabic word in mif'al meter forming a verb into a tool name or sometimes a verb into a place name. This word meaning "a tool for ascending" or "a place to ascend" technically means "ascending to the sky, rising up". It means Prophet Muhammed's rising to the sky, which is a miracle. Mirajname is a work that describes this miracle of Prophet Muhammed in detail. In Turkish literature, which is very rich in prophetic biographies and mawlid, the miracle of miraj has been addressed while Prophet Muhammed's life is being told. There are mirajnames in the mawlid part of "Cemşid ü Hurşid" and "İskender-name" masnavis of Ahmedi. However, Yaşar Akdoğan introduced a separate Mirajname of Ahmedi to the world of science in 1989. This work of Ahmedi is the first Mirajname in Turkish literature. The Mirajname with 497 verses written on 26.09.1405-1406, Saturday and kept among the 16b-28b leaves of İskendername in Turkish manuscript no 110 in Süleymaniye Library Şazeli Monastery has been known with only this transcript up to date. Another transcript of Ahmedi's Mirajname was introduced in this article. This transcript shows some differences in terms of words and expression as well as the order and number of verses compared to the Süleymaniye transcript.

In this article, another copy of Ahmedi's *Mirajname* was introduced. This copy differs in terms of order and number of verses from the Süleymaniye copy, and some words and expressions also have differences. In this study, two copies of Ahmedi's *Mirajname* were compared and examined in terms of new copy and sound knowledge.

This study consists of four sections. In the introduction, the old copy of Ahmedi's *Mirajname* and its new copy were introduced. The history of the text and the physical properties of the material are given. This new copy is included in the National Library of Manuscripts Collection, 06 Mil Yz A 6563/1, with the title "Hazâ Mi'râc-nâme" starting from the 12th line of page 14a. The book size is 132x93 - 110x60 mm. The number of lines is 15, the font type is talik" and the paper type is abadî. The date of the denial is the last months of 1586. As the copyright date of the work coincided with 1405-1406 years, the copy of the National Library Manuscripts Collection is 180 years after the copyright date of the work.

In the first part of the study, *Mirajname's* Language Issues are emphasized. In this section, the features of the text, the phonetics and the morphology are given. Writing of the vowels and consonants in the examined part, the double and more typing in the words are shown in tables. The work reflects the characteristic features of Old Anatolian Turkish in terms of language. Although 180 years after the date of copyrights, the sound and shape characteristics

of the Old Anatolian Turkish Period are evident. Round vowels are the first of these. In some words, only plain or round shapes of the inserts have been preferred. Thus, the flatness-roundness harmony is impaired. This is a feature of Old Anatolian Turkish. In *Mirajnâme*, there is a famous flattening in some words and attachments. A large part of this word or annexes is also flat vowel in Old Turkish.

In this study in which two separate copies were evaluated, it is possible to determine the differences between the sounds. For example; in the part M, infiltration is not as intense as the part S. The end of word / h/ is usually / k / in the text examined.

We can summarize some of the other important sound events of the text as follows:

It is a striking feature of the text reviewed that the negative shape of the combined verb is not preferred by / (y) A + ø-mA / not, / - (y) I + ø-mA / as narrow.

In western Turkish, the choice of word / t- / consonant in the direction of tonality is stable in the examined text; but the verb “tol-” did not go to sonorisation in derivation: *tolu* (49), *toptoluydı* (120), *tolmuş-ıdı* (124). Today, in Turkey's Turkish, the tone manner is preferred in the front tone for some words like “tut-, tat-, türlü” starting with the consonant/ t/. Another important event is consonant deletion, which is seen in some words with l, g, n, r.

Some noteworthy features of the text can be summarized as follows:

In the text, postposition is used to show that verb resembles to adjectives in terms of style.

The postposition is also frequently encountered with / + (n) Uñ /, / + Um / annexes / + ø / shapes. In the text; the past time was provided with / + dI /, but in a small number of examples have / -Up dUr / and / -Up stops / structures. The meaning of the future is provided with / + IsAr / and / + AsI + dUr /. For necessitative, the structures / mAk / and / -sA / are used. As a result of the language examination, it was determined that the abbreviation groups have an important place in the text. In addition, *Mirajnâme* is rich in terms of the combined verbs used. The auxiliary verbs *it-, ol-, kıI-, eyle-* came to the names and formed a number of combined verbs. The verbs *bul-, dut, vir-, kal, gel-, git-, gider-, getir-, ur-, dur-, al-*, which come after the names, have created a number of idiomatic conjugations.

In the second part of the review, there is “text”. A new copy of the text named *Mirajname*, which is unknown until now, is presented in this section. This new copy was compared with the Süleymaniye copy. The word and exp-

ression differences between two copies are given as footnotes. The verse of the verses, the missing or the higher verses of the couplets were also included in the footnotes. There are 444 couplets in the examined part. 53 couplets in the Suleymaniye copy are not present in this copy. 3 couplets in the National Library copy are not included in the Süleymaniye copies. The text section, where word, order and number comparisons of couplets were made, formed the biggest part of the study.

In the “Conclusion” section of the study, the importance of this new copy is emphasized once again.